ACTA

GENEALOGICA AC HERALDICA

ZPRAVODAJ

GHSP

1980

Číslo 1

POKYNY

pro předkládání příspěvků do ZPRAVODAJE.

Vzrůstající agenda a stoupající automatizace v tiskárnách nás nutí vydat následující směrnice pro předkládání příspěvků do ZPRAVODAJE. Prosíme autory, aby je důkladně pročetli a řídili se jimi ve všech bodech.

Autorské právo k zaslaným příspěvkům zůstává zachováno autorovi, avšak GHSP nevyplácí autorské honoráře. Rukopisy příspěvků uveřejněných ve ZPRAVODAJI se nevracejí a zůstávají v archivu GHSP.

Za správnost obsahu příspěvků a tvrzení v něm obsažená ručí autor, stejně jako za správnost a přesnost citovaných literárních odkazů a pramenů. Musí být připraven obhájit svá tvrzení po kritice.

O vhodnosti uveřejnění zaslaného příspěvku ve ZPRAVODAJI rozhoduje s konečnou platností pracovní skupina pro vydávání ZPRAVODAJE. Každý příspěvek je podroben recensnímu řízení. Pokud z toho řízení vzejdou připomínky, budou autorovi sděleny k vyjádření.

Vzhledem k omezenému rozsahu ZPRAVODAJE vyhražuje si pracovní skupina právo zkrátit zaslaný příspěvek aniž by se tím narušil smysl jeho obsahu. Pokud je podle jejího názoru nutno určitou část příspěvku změnit nebo přepracovat uvědomí o tom autora a změnu provede až po jeho souhlasu.

O zařazení do materiálu pro ZPRAVODAJ bude autor uvědoměn po skončení recensního řízení, při čemž nelze zaručit, kdy bude příspěvek uveřejněn.

Tyto směrnice platí pro příspěvky do ZPRAVODAJE a stejné nebo obdobné směrnice platí také pro rukopisy předkládané k vydání jako brožury nebo knihy.

A. Obsahová stránka příspěvků

Ve ZPRAVODAJI mohou být uveřejněny pouze příspěvky členů GHSP v českém jazyce především s tematikou genealogickou, heraldickou, sfragistickou, případně z dalších pomocných věd historických a věd příbuzných a to:

1. Teoretické příspěvky k uvedeným oborům.
2. Metodické příspěvky k nim.
3. Materiálové práce přinášející důležité prameny nebo informace o pramenech pro shora uvedené obory.
4. Krátká sdělení a informace, jichž rozsah nepřesahuje 2 tiskové strany z uvedených oborů, nebo z oborů příbuzných.
5. Recenze publikací, knih, časopisů a zpráv, pokud se týkají genealogie nebo heraldiky nebo dalších oborů uvedených v úvodním odstavci.
6. Zprávy a informace týkající se vnitřní organizace GHSP a jejich poboček.

Příspěvky nečlenů nebo překlady z cizích jazyků mohou být uveřejňovány zcela výjimečně a to pouze tehdy, pokud jejich význam může podstatně přispět k odbornému růstu čtenářů ZPRAVODAJE.

Zásadně nemohou být uveřejněny příspěvky, které již byly dříve uveřejněny v časopise, publikaci nebo jiným způsobem zveřejněny. Toto ustanovení se netýká citací v příspěvcích, pokud nemají charakter samostatného článku.

B. Citace pramenů

Každý příspěvek zahrnutý pod body 1.—4. předcházejícího oddílu musí být doložen citací pramenů a to jak literárních, tak i věcných.

Citace literárních pramenů má být uspořádána podle následujícího vzoru:

ACTA

GENEALOGICA AC HERALDICA

ZPRAVODAJ

GHSP

1980

Číslo 1

Zpravodaj Genealogické a heraldické společnosti
7. řada, 1980, číslo 1.

PRÁCE ČLENŮ, MATERIÁLY

TRUBKA V HERALDICE

Petr Marek (Autor obrazové přílohy A. Sýkora)

Jako doplněk k článku o Hložích ze Žampachu (z technických důvodů bude tento článek otištěn později) jsou zde uváděny některé další rody které používaly trubku, jako svého erbovního znamení.

Trubkou na štítě pečetili **Kunrát z Kojšic** r. 1463. **Mikuláš z Omnic** r. 1436 a r. 1468 **Oldřich z Popovic** (1). Není vyloučeno, že některý z nich patří do předeslaného rodu. Trubkou bez šňůry pečetil r. 1440 **Jan Sudlice z Běstviny**. Dle Paprockého měli vladykové **z Nedvídkova** v modrém štítě zlatý roh. **Heřman ze Stupic** (1393 - 1394) a **Hanuš ze Stupic** (1443 - - 1455) nosili ve štítě trubku, v klenotu na přilbici s točenicí kohouta (ZZ 87). Barvy znaku nejsou známy.

Blesenský z Hamru Kamenice užíval ve štítu trubku, v klenotu z korunované přilbice rostl muž s turbanem na hlavě a šavlí v pravici (ZZ 88).

Falkenhonové z Glosku, později **z Malého Rychnova** se od 16. stol. vyskytují ve Slezsku a na Moravě. Ve štítu užívali červenou trubku, která se opakovala i v klenotu nad korunovanou přilbicí na paví kýtě (ZZ 89). Někde jsou též uváděna v klenotu i černá kohoutí pera. Tento znak byl r. 1689 polepšen (ZZ 90).

Adam Pěnkovský z Bělobot (1) měl ve znaku půlený štít, v jehož horní polovici byla trubka (ZZ 91).

Bělský z Bělé (ZZ 92) měl v horní polovici půleného štítu trubku, v dolní polovici kapra, v klenotu na přilbici s točenicí buvolí rohy.

Trubka se vyskytuje i podložená, tak např. **Jícha z Držovic** (3) měl lesní roh položený na paví kytě ve štítě i v klenotu. Barvy znaku nejsou známy.

Teuffel z Grundersdorfu (4) měl ve znaku černou trubku na čtyřrohém polštáři s třásněmi na rozích, v klenotu polštář s trubkou ze štítu (ZZ 93). Při povýšení do panského stavu zůstal v 1. a 4. poli původní znak, do 2. a 3. zlatého pole přibyl

černý kůň ve skoku. V klenotu na pravé korunované přilbici byl uváděn původní znak, na levé černý rostoucí kůň, pokryvadla vpravo červeno-stříbrná, vlevo černo-zlatá.

Trubka se vyskytuje též ve štítech nově udělených i v některých polepšených (1):

Jan Hána z Vychynku obdržel 4. 5. 1556 štít pošikem šachovaný, uprostřed s trubkou, v klenotu čtyři pštrosí pera (ZZ 94).

Mates Freiberger z Habrštorfu obdržel r. 1553 štít s trubkou provázenou nahoře dvěma, dole jednou růží. V klenotu buvolí rohy (ZZ 95).

Janu Bělohorskému z Jestřebí byl udělen 8. 7. 1556 znak se štítem, v němž na třech pahorcích stojí dub se třemi haluzemi, na kterém visí trubka (ZZ 96).

Čazar z Čazarova získal 8. 9. 1570 štít půlený, v horní polovici se zlatým lvem držícím pastýřskou trubku, dolní polovina dvakrát štípená, v klenotu tři pera (ZZ 97).

Václav Skočovský z Kojovic obdržel 25. 1. 1561 půlený štít s horní polovinou se lvem, dolní štípenou, s trubkou v každé půli. V klenotu buvolí rohy, mezi nimi rostoucí lev (ZZ 98).

Načeracký z Ostroměře při povýšení do vladyckého stavu 13. 4. 1650 obdržel štípený štít, v pravé polovici zlaté vychází z dělící čáry polovina černé korunované orlice, v levé modré polovici dole tři červeno-stříbrno-červené pruhy, nad nimi ruka držící poštovskou trubku.

Trubku obdržel při polepšení znaku i starý český rod (2) **Věžníků z Věžník**, kteří původně měli ve štítu stříbrnou hlavu psa, která se opakovala i na korunované přilbici v klenotu (ZZ 99). Při povýšení do panského stavu získali nový znak - viz ZZ 100. Při povýšení do hraběcího stavu byl lev ve středním štítku zlatě korunován a přidán jako třetí klenot na korunovanou přilbici. Pilňáček (3) uvádí však i červenou barvu pole původního znaku, Siebmacher (5) popisuje hraběcí erb bez středního štítku, s dvěma klenoty a místo orla zobrazuje orlici.

Trubka se vyskytuje i ve složitém znaku **knížat z Lichtensteina.**

Trubka se nachází i u několika cizích rodů, usedlých v Čechách a na Moravě. Ahrsbahn, rytíř z Reventa (5) měl pravou polovici štípeného štítu půlenou, v její horní části byla stříbrná věž, ve spodní trubka, v levé polovici se nacházel lev, který též rostl z korunované přilbice i v klenotu (ZZ 101).

Původním znakem **hrabat z Gelhornu** byla v modrém poli černá trubka, která se opakovala na modrém a zlatém křídle v klenotu, znak byl r. 1651 polepšen - viz ZZ 102.

Na Moravě **vladykové ze Schönkirchen** měli ve štítu trubku a na ní kolmo postavenou větvičku se sedmi listy (ZZ 103).

Ve službách Lichtensteinů na jižní Moravě působící (francouzský rod (3) **de Laval de Gouget** měl ve štítě dva lvy držící loveckou trubku, u spodu štítu zajíce, v klenotu na korunované přilbici tři pštrosí péra. Barvy znaku nejsou známy.

Řídce se vyskytuje ve štítu více trubek. Tak např. **vladykové z Počernic** měli v černém poli dvě zlaté trubky hřbety k sobě (1), tři trubky do středu měl ve znaku (původem polský rod) Vinarských z Křišova (Kožíšova) - (ZZ 104).

Michal z Týnce, mistr řádu sv. Jana, měl r. 1325 na štítě též tři lovecké trubky. Barvy znaku neznáme.

Vladykové z **Jordánu** užívali ve znaku tři lovecké trubky (ZZ 105).

Ze slezských rodů usedlých v českých zemích užívali někteří trubku jak ve štítu, tak i v klenotu. Z nich uvádíme znaky: **Bernarta st. Rosteka ze Bzí** (6) - ZZ (106, **Jana Herníka z Herna** (6) - ZZ 107, **Klimkovských z Klimkovic** (6) - ZZ 108, **Pavla Čechovice z Pagovia** (6) - ZZ 109.

Velice často se vyskytuje trubka v klenotu. Tak např. vladykové z **Jevíčka a Mohelna** (2) pečetili kosmým břevnem a v klenotu měli na paví kytě trubku (1381 - 1456) - barvy neznámy. **Petr Zahrádka z Černé** měl r. 1539 v klenotu trubku, štít byl buď prázdný, nebo s kosmým břevnem. Rod Lukaveckých z Lukavic (z Královic, Žirovnice) používal v modrém štítě svobodnou stříbrnou horní čtvrť, v klenotu loveckou trubku (ZZ 110).

Naz z Chřenovic nosil v letech 1474 - 1533 na štítě dva pruhy na způsob kříže sv. Antonína, v klenotu byla pak nad helmicí s točenicí trubka na paví kytě. Lesní trubku zdobenou praporečky (1, 3) v klenotu měl Knobloch z Varnsdorfu (ZZ 111), dvě trubky v klenotu měl r. 1370 **Drh z Lesonic**; blasonování jeho znaku neznáme.

Literatura:

1. Kolář, Sedláček: Českomoravská heraldika, Praha 1902
2. Král z Dobré Vody: Der Adel Böhmen, Mähren und Schlesien
3. Pilňáček: Staromoravští rodové
4. Sibmacher: Der Mährische Adel, Norimberk 1899
5. Sibmacher: Der Böhmische Adel, Norimberk 1886
6. Pilňáček: Rody starého Slezska

Popis znaků:

ZZ 87 - **Heřman (1393 - 1394) a Hanuš ze Stupic (1443 - 1455):**
Na štítu trubka s kováním a šňůrou, na helmě s točenicí kohout. Barvy neznámy.

ZZ 88 - **Blesenský z Hamru Kamenice:**
Na štítu červené barvy stříbrná trubka se zlatým kováním a šňůrou. Na helmě s korunou rostoucí muž s turbanem na hlavě a se šavlí v pravici. Přikrývadla červeno-stříbrná.

ZZ 89 - **Jiří Falkenhon z Glosku na Zislavicích, 1622:**
Na stříbrném štítu červená trubka s kováním a šňůrou, na helmě s korunou červená trubka se štítu na paví kytě. Přikrývadla červeno-stříbrná.

ZZ 90 - **Falkenhon z Glosku (Malého Rychnova) polepšený znak z r. 1689:**
Čtvrcený štít. V 1. a 4. červeném poli tři stříbrné mince pokosem, v 2. červeném poli stříbrný dvouocasý lev, v 3. stříbrně a černě půleném poli jednorožec s rybím ocasem střídavých barev. Na středním stříbrném štítku červená trubka s kováním a se šňůrou. V klenotu tři korunované přilbice. Na krajních červená trubka ze středního štítku na paví kytě, na střední rostoucí stříbrný dvouocasý lev. Přikrývadla červeno-stříbrná.

ZZ 91 - **Adam Věnkovský z Bělobot, na Nosislově 1610:**
Štít napříč poloviční, v horní polovici trubka s kováním a se šňůrou. Na helmě s točenicí trubka ze štítu. Barvy neznámy.

ZZ 92 - **Bělský z Bělé:**
Štít napříč poloviční, v horní červené polovici stříbrná trubka se zlatým kováním a šňůrou, v dolní modré zlatý kapr. Na helmě s červeno-stříbrnou točenicí buvolí rohy, pravý červený, levý modrý. Přikrývadla červeno-stříbrná.
(Pilňáček dokládá však i znaky s prázdnou červenou polovinou štítu).

ZZ 63 - **Teuffel z Gundersdorfu:**
Na červeném štítu černá trubka se zlatým kováním

a šňůrou na stříbrném čtyřrohém polštáři s třásněmi v rozích. Na helmě s červeno-stříbrnou točenicí polštář s trubkou ze štítu. Přikrývadla červeno-stříbrná.

ZZ 94 - **Jan Hána z Vychynku, od 4. 1. 1556:**
Štít pošikem červeno-černě a zlatě šachovaný, uprostřed se stříbrnou trubkou mysliveckou se zlatým kováním a modrou šňůrou. Na helmě s červeno-stříbrnou točenicí čtyři pštrosí pera: černé, zlaté, stříbrné, červené. Přikrývadla červeno-zlatá a červeno-stříbrná.

ZZ 95 - **Mates F. Feiberger z Habrštorfu, od 1553:**
Na stříbrném štítu černá trubka se zlatým kováním a šňůrou, provázena nahoře dvěma, dole jednou červenou růží. Na helmě dva černé buvolí rohy. Přikrývadla červeno-stříbrná.

ZZ 96 - **Jan Bělohorský z Jestřebí, od 8. 7. 1556:**
Na červeném štítu na třech zelených pahorcích dub se třemi haluzemi, na něm visí černá trubka se zlatým kováním a šňůrou. Na helmě červeno-černou točenicí jedno červená křídlo a na něm dub s trubkou ze štítu. Přikrývadla červeno-černá.

ZZ 97 - **Čazar z Čazarova, od 8. 7. 1570:**
Štít napříč poloviční, v horní černé polovici zlatý jednoocasý lev držící zlatou pastýřskou trubku, dolní polovina červeno-zlato-modře štípená. Na helmě s černozlatou točenicí tři pera: černé, zlaté, modré. Přikrývadla zlatočerná a zlatomodrá.

ZZ 98 - **Václav Skočovský z Kojkovic, od 25. 1. 1561:**
Štít napříč poloviční, v horní červené polovici celý zlatý lev, dolní polovice zlato-černě štípená, v pravé části černá trubka se zlatým kováním a šňůrou, v levé červená trubka se zlatým kováním a šňůrou. Na helmě s korunou buvolí rohy, pravý červeno-zlatý, levý zlato-černý, mezi nimi rostoucí zlatý jednoocasý lev. Přikrývadla červeno-zlatá a černo-zlatá.

ZZ 99 - **Jindřich Věžník z Věžník, na Kobeřicích 1590, původní znak:**
V modrém štítu stříbrná psí hlava se zlatým obojkem a červeným jazykem. Na helmě s korunou hlava psa ze štítu. Přikrývadla modro-stříbrná.

ZZ 100 - **Věžníkové z Věžník, po povýšení do panského stavu:**

Čtvrcený štít se středním červeným štítkem se zlatým dvouocasým lvem. V 1. a 4. černém poli zlatá trubka se zlatým kováním a šňůrou, v 2. zlatém poli černá orlice se zlatou korunou a zbrojí, ve 4. modrém poli stříbrná psí hlava se zlatým obojkem a červeným jazykem. Dvě korunované helmice, na pravé černá orlice se zlatou korunou a zbrojí, na levé stříbrná psí hlava ze štítu. Přikrývadla černo-zlatá a modro-stříbrná.

ZZ 101 - **Ahrsbahn rytíř z Raventa:**

Nadél poloviční štít, pravá část napříč poloviční, v horní zlaté části stříbrná věž na zeleném trávníku, ve spodní černé zlatá trubka se zlatým kováním a šňůrou. V levé červené polovici stříbrný jednoocasý lev. Na helmě s korunou rostoucí stříbrný lev. Přikrývadla červeno-zlatá a červeno-stříbrná.

ZZ 102 - **Arnošt hrabě z Gelhornu, zemřel 1679, polepšený znak z r. 1651:**

Čtvrcený štít a na něm uprostřed stříbrný antický sloup a na něm jako střední štítek původní znak rodu a to černá trubka se zlatým kováním a šňůrou v modrém poli. V 1. a 4. poli modrém rostou ze stříbrných vln stříbrné skály, v 2. a 3. poli černý kříž. V klenotu tři korunované přilbice, na pravé modré, černé a zlaté pero a přes ně černá trubka se zlatým kováním a šňůrou, na střední na zlatém antickém sloupu přivázaný stříbrný lev, na levé na paví kytě zlaté slunce. Přikrývadla černo-zlatá.

ZZ 103 - **Vladykové ze Schönkirchen:**

Zlatý štít a na něm černá větvička se sedmi listy kolmo postavená na černé trubce. Na helmě s korunou na zlatých křídlech znak ze štítu. Přikrývadla černo-zlatá.

Poznámka: Totéž znamení se opakovalo i při povýšení rodu do panského a hraběcího stavu a to v 1. a 4. poli čtvrceného znaku, s tou odchylkou, že větvička byla zelená.

ZZ 104 - **Kryštof Vinarský z Křišova, 1610:**

Na štítu tři trubky s kováním a šňůrou, náústky ke

středu štítu. Na helmě s korunou paví kyta. Barvy neznámy.

ZZ 105 - **Hanuš Jordán z Jordánu na Račkově, 1493:**
Na stříbrném štítu tři černé trubky se zlatým kováním a zlatou šňůrou, náústky ke středu štítu. Na helmě s černo-stříbrnou točenicí buvolí rohy, pravý zlatý, levý černý, přikrývadla černo-stříbrná.
Poznámka: Je známa i jiná verze znaku. Blažek z Jordánu užíval červený štít, na něm tři stříbrné trubky se zlatým kováním a šňůrou, náústky ke středu. V klenotu mezi pravým červeným a levým stříbrným buvolím rohem zbrojné rámě s mečem. Přikrývadla červeno-stříbrná.

ZZ 106 - **Bernart st. Rostek ze Bzí, 1573:**
Na zlatém štítu dva červené lesní rohy, zlatem kované, mezi nimi zlatá hvězda. Na helmě s červeno-zlatou točenicí znak ze štítu. Přikrývadla černo-zlatá.
Poznámka: V některých případech se uvádí štít modrý, točenice a přikrývadla modro-zlatá.

ZZ 107 - **Jan Herník z Herna, 1589 na Lubči:**
Štít napříč poloviční, horní pole modré s červenou trubkou se zlatým kováním a šňůrou, v dolním červeném poli modrá trubka se zlatým kováním a šňůrou. Na korunované helmě dvě trubky, pravá větší červená, levá menší modrá. Přikrývadla modro-červená.

ZZ 108 - **Klimkovský z Klimkovic:**
Štít napříč poloviční, horní pole modré a v něm bílý sokol, dolní pole zlaté a na něm černá trubka se zlatým kováním a šňůrou. V klenotu na korunované přilbici buvolí rohy, pravý modrozlatý, levý zlato-modrý, za nimi skřížené praporce, pravý zlatý, levý modrý. Přikrývadla modro-zlatá.

ZZ 109 - **Pavel Čechovic z Pagovia, na Pavlovicích 1673:**
Na červeném štítu stříbrné znamení „Srzeniawa" se zlatým křížkem, na helmě s korunou tři černé lesní rohy se zlatým kováním a se šňůrou. Přikrývadla červeno-stříbrná.

ZZ 110 - **Lukavečtí z Lukavic** (zachováno na náhrobcích v Klucích u Čáslavi, kde je asi 12 náhrobků ze 16. a 17. století):

V modrém štítu stříbrná horní levá čtvrť. Na helmě s modro-stříbrnou točenicí černá lovecká trubka se zlatým kováním a šňůrou. Přikrývadla modro-stříbrná.

Poznámka: Siebmacher uvádí jinou verzi a to štít stříbrný, čtvrť červenou, helm s korunou a na něm stříbrná trubka se zlatým kováním a šňůrou. Přikrývadla červeno-stříbrná.

ZZ 111 - **Kryštof Knobloch z Varnsdorfu, 1614:**
Na červeném štítu tři stříbrné konvice s nálevkami. Na helmě s korunou zlatá kovaná trubka bez řemení, za ní 5 praporečků červených nahoře, bílých dole, na žerdích přirozených barev se zlatými hroty. Přikrývadla červeno-stříbrná.

TRUBKA V MĚSTSKÉ HERALDICE

Karel Liška, Jiří Jareš (Autor obrazové přílohy J. Oulík)

Trubka je jedním ze symbolů, který se v naší heraldice často vyskytuje. V protiváze článků, zabývající se touto problematikou na šlechtických znacích, uvdíme i výskyt trubky v městské heraldice Čech a Moravy:

ZZ 112 - **Rumburk** - okres Děčín

Ve 13. století zdejší krajina náležela rodu Ronovců, od nichž dostala první osada jméno Ronneberg. Je poprvé připomínaná r. 1363, kdy jako vesnice s farním kostelem příslušela k saskému hradu Honštejnu (Hohensteinů) pánů Berků z Dubé.

Roku 1408 je Rumburk jmenován poprvé jako městečko, za které však byl považován už asi od r. 1390, kdy obdržel od vrchnosti právo solného trhu v souvislosti se zřízením nové obchodní cesty z Míšně přes Rumburk do Prahy. Protože ale král Václav IV. v r. 1418 po stížnosti žitavských měšťanů používání této cesty zakázal, rozvoj městečka se značně zpomalil. Větší rozvoj nastal až po r. 1481, kdy se jeho majiteli stali Šlejnicové, kteří dali městečku četné svobody. V roce 1515 obdržel první z rumburských cechů, tkalcovský, svoje statuta. V roce 1534 udělil Jiří ze Šlejnic († 1565) městu privilegium dávající právo vaření piva, obchodu se solí a vínem i konání výročních trhů. Tehdy patřil Rumburk k hradu Tolštejnu.

Při dělení tolštejnského panství v r. 1566 mezi syny Jiřího ze Šlejnic se stal Rumburk sídlem nového majitele Jindřicha

ze Šiejnic, od r. 1570 Kryštofa ze Šlejnic, který r. 1586 Rumburk prodal Dr Jiřímu Mehlovi ze Střelic (* 1515, † 1589), královskému radovi a místokancléři království českého. V držení Mehlů zůstalo panství až do r. 1607, kdy bylo prodáno Radslavovi staršímu Vchynskému ze Vchynic. Po jeho smrti 1619 zdědil Rumburk Radoslavův strýc Oldřich z Vchynic, aktivní účastník stavovského povstání, který však zemřel již r. 1620.

Po r. 1621 propadlo panství konfiskaci, ale bylo 1628 vydáno jeho bratru Vilémovi. Ani jeho neprovázelo štěstí, protože přišel o hrdlo při spiknutí Valdštejnově a jeho statky byly zabaveny.

V r. 1614 a 1624 bylo město stiženo požárem a mnoho dalších útrap prožilo v třicetileté válce. Ozdravění poměrů přinesl příchod anglického obchodníka Roberta Allasona r. 1713, který využil plátenické konjunktury a vytvořil rozptýlenou manufakturu, dávající práci stovkám rodin v širokém okolí. Výroba a obchod s plátnem přilákal další podnikatele, což se projevilo na rozkvětu města, takže v r. 1830 žilo ve městě už 3.405 a na předměstí 712 obyvatel.

V této době se na úkor plátenictví začalo rozvíjet i bavlnářství a zpracovávání ovčí vlny a ke konci 18. století už tu pracovalo 22 větších textilních továren. V novější době se prosadil i průmysl strojírenský. Roku 1850 se stal Rumburk sídlem politického a soudního okresu. V r. 1854 začaly vycházet zdejší noviny a v roce 1869 byla i sem zavedena železnice.

V r. 1918 se Rumburk zapsal do bojů za národní nezávislost květnovou vzpourou příslušníků zdejší posádky 7. střeleckého pluku, kterou ve městě připomíná pomník od V. Zdrubeckého.

Na starou průmvslovou tradici dnes navazuje n. p. Bytex.

Původní znak Rumburka, užívaný na pečetích, byl (asi od 15. století) erb bývalých majitelů města, pánů Berků z Dubé a to dvě černé zkřížené ostrve na zlatém gotickém štítu. Na dochované pečeti s tímto erbovním znamením je opis:

„SIGILLVM CIVITATIS RONBERG"

Dne 17. prosince 1587 udělil císař Rudolf II. na prosbu Dr Jiřího Mehla ze Střelic městu nový znak, současně s právem pečetit červeným voskem. Tohoto znaku užívá město dosud.

Popis znaku:

Červený štít a na něm od spodu do středu štítu bílá hradba, vyzděná z kvádrů, po stranách s plochými vížkami, na je-

jichž průčelních stěnách jsou lovecké trubky, pravá červená, levá modrá. Uprostřed hradby je brána s otevřenými modrými křídly vrat, každé se třemi stříbrnými liliemi, svisle nad sebou, v otevřené bráně ozbrojenec s přilbicí, v pravé ruce držící halapartnu, s levou rukou v bok. Nad branou, ze zelených travin rákosí, po stranách s dvěma hnědými palicemi orobince na zelených stvolech, vyrůstá stříbrná labuť s rozpjatými křídly, na každém modré břevno se třemi stříbrnými liliemi; labuť nese v zobáku zlatý šíp a na hrudi má zlatý kříž.

ZZ 113 - **Jiřetín pod Jedlovou** - okres Děčín:

Ve 14. století se v okolí hradu Tolštejna začalo dolovat stříbro. Když převzal panství rod Šlejniců, došlo k zintenzívnění těžby a nastal příliv horníků, převážně z blízkého Saska. Proto bylo v r. 1548 započato s výstavbou nového města a r. 1554 vydal jeho zakladatel, Jiří ze Šlejnic a na Tolštejně (* 1565), městu listinu, jímž mu udělil výsady „svobodného hornického města". Rozvoj města nepříznivě ovlivnil mor a válečné útrapy během třicetileté války. Důlní podnikání bylo zastaveno až v letech 1881 a 1882.

Nižší výnosnost dolování dala možnost rozvoji plátenictví a bavlnářství a začátkem 19. století zde vznikly podniky na výrobu manšestru a tištěného kartounu. V r. 1830 zde žilo 1.703 obyvatel.

Na horní město byl Jiřetín povýšen císařem Rudolfem II. dne 18 prosince 1587. Zároveň při této příležitosti byl městu udělen znak (s právem pečetit červeným voskem), odvozený z obecného symbolu města (hradba s bránou a věžemi), názvu města (sv. Jiří) a erbu tehdejšího držitele Jiřího Mehla ze Střelic.

Popis znaku:

V modrém štítu jede doleva na zeleném pahorku sv. Jiří na bílém koni, který zabíjí draka přirozených barev umístěného v zeleném poli, za nimi je stříbrná „hradební zeď" hradu Tolštejna, se dvěma věžemi, vyzděná z kvádrů. Věže mají červené kopulovité střechy, pod nimi kruhové střílny a pod nimi lovecké trubky, nátrubky ke středu štítu. Pravá trubka je červená, levá modrá. Ve středu hradby je brána s otevřenými zlatými křídly vrat. Nad branou, ze zelených travin rákosí, po stranách se dvěma hnědými palicemi orobince na zelených stvolech, vyrůstá stříbrná labuť s rozpjatými křídly, na každém modré břevno se stříbrnou lilií. Další modré břevno se stříbr-

nou lilií je na těle labutě, která nese v zobáku zlatý šíp, skloněný zprava doleva.

ZZ 114 - Chrastava, okres Liberec:

První zmínky o Chrastavě jako farní vsi se objevují ve 14. století. V 15. století byla městečkem, které však v husitských válkách bylo zcela zničeno. Původní znak městečka byly bílé zkřížené jelení parohy v modrém poli (znak pánů z Donína). V r. 1574 vyprosil Dr Jiří Mehl ze Střelic od císaře Maxmiliána II. městu výsadu výročního trhu a polepšení erbu privilegiem z 15. října 1574. Zároveň bylo uděleno právo pečetit červeným voskem. Popis tohoto znaku: Na modrém štítu ve spodní části zelený trávník a na něm sedící bílá labuť, doprava hledící, držící v zobáku zlatý šíp, směřující hrotem doprava.

Tento znak byl znovu, na prosbu Jiřího Mehla ze Střelic, polepšením rozmnožen císařem Rudolfem II., majestátem, daným 10. 12. 1581 na hradě pražském.

Popis znaku:

No modrém štítu je stříbrná hradební zeď se dvěma nízkými baštami s kulatou střílnou při krajích, vyzděná z kvádrů, uprostřed brána s otevřenými zlatými křídly vrat a v ní dvě zkřížené motyčky přirozených barev se zlatými násadami, připomínající německé jmeno obce - Kratze. Na zdi mezi baštami ze zelené traviny rákosu, po stranách s dvěma hnědými palicemi orobince na zelených stvolech sedí na rákosu bílá labuť hledící doprava, která v zobáku drží zlatý šíp směřující svým hrotem k pravé straně štítu. V horních rozích štítu jsou trunbky se šňůrou otočené nátrubky k hornímu okraji štítu do středu, pravá je modrá, levá červená.

ZZ 115 - Hrádek nad Nisou - okres Liberec:

Hrádek leží v úrodném údolí, kde řeka Nisa nedaleko německé Žitavy opouští naše státní území Poprvé je jmenován na listině z r. 1288 jako „Grat", což svědčí o slovanském založení. Německý tvar jména „Grottau" je doložen teprve roku 1572. Na svou polohu město doplácelo za válek se severními sousedy země, ale v dobách míru na ní vydělávalo, zejména v 16. století, kdy v okolí vzkvétalo dolování stříbra. Mladé hnědé uhlí, lignit, se zde dobývalo již koncem 18. století. Roku 1723 zde byla založena textilní manufaktura. Rozkvětu města a jeho textilního průmyslu prospěla stavba železnice Liberec - Žitava, r. 1859. Koncem 19. století přibyla ještě výroba stavebních hmot, strojů, gumového a dřevěného zboží.

Znakové privilegium Hrádku se nezachovalo a není ani známo, zda bylo vydáno. Podle obsahu erbu lze jeho původ předpokládat asi do 16. století, kdy dostal r. 1581 Hrádek od císaře Rudolfa II. tržní právo.

Popis znaku:

Na modrém štítu je stříbrná městská hradební zeď stojící na zeleném trávníku se třemi stínkami, vyzděná z kvádrů, s otevřenou branou se zlatými veřejemi. V bráně se spatřuje červená lovecká trubka se zlatým kováním zavěšená na zlaté šňůře. Z prostřední bašty vyrůstá zlatý snopek obilí, z něhož na obě strany vystupuje po jednom klasu, mezi nimi pak, i po obou stranách je po zlaté lilii (část erbu pánů ze Střelic).

ZZ 116 - Krnov - okres Bruntál:

Jako město se Krnov poprvé uvádí r. 1221. Král Přemysl Otakar II. udělil městu význačná práva. Po vzniku knížectví opavského v r. 1269 patřil Krnov k tomuto knížectví. Na listině z r. 1311 se poprvé vyskytuje pečeť, která nese znamení tří loveckých trubek ústím směřujících ke středové kouli, mezi trubkami jsou tři šesticípé hvězdy, tedy stejné znamení, které Krnov má dodnes ve znaku.

V r. 1377 rozdělením knížectví opavského mezi 4 syny knížete Mikuláše II. vzniklo knížectví krnovské.

Později byla městská privilegia mnohokrát potvrzena panovníky. V r. 1478 král Matyáš udělil městu právo pečetit červeným voskem. Od r. 1626 se stalo městské právo krnovské odvolací stolicí pro některá moravská města.

Popis znaku:

Modrý štít a v něm tři zlaté lovecké trubky, ústím obrácené ke středu, který tvoří zlaté koule. Na obvodě štítu jsou mezi trubkami tři stříbrné šesticípé hvězdy. Nad turnajským helmem se zlatou korunou je zlatá trubka a nad ní stříbrná šesticípá hvězda. Přikrývadla černo-stříbrná.

Literatura:

Jiří Louda: Znaky československých měst, 1972
Vl. Ruda a kol.: Znaky severočeských měst, 1970
A. Sedláček: Hrady, zámky a tvrze král. českého, XIV., 1936.

VRAH FRÝDLANTSKÉHO VÉVODY

Ludvík Schmid

Anglická, skotská a irská emigrace z ostrovů na kontinent začala již kolem roku 1600 a největšího rozsahu doznala na

počátku třicetileté války. Přistěhovalci vstupovali do holandských, dánských a ponejvíce švédských služeb. Vedle četných obchodníků a studentů v Kodani a Stockholmu tisíce Skotů sloužilo ve vojsku Gustava Adolfa, kde vytvořili vlastní regiment a tzv. zelenou brigádu, která výrazně přispívala k válečným úspěchům švédského krále. Malé jednotky a poměrně málo důstojníků vstoupilo do polského, ruského nebo císařského vojska. Ve službách císaře byla převaha Irů, kteří se ale také uchylovali do ostatních bašt katolické církve - do Francie a do Španělska.

S irskými jmény se u nás setkáváme už v bělohorské bitvě. Předně to byl irský kaplan Buquoyovy armády páter Fitzimons. Irské setnině v téo armádě velel kapitál Mac Sorley.[1]) V baborských sulžbách v té době byl plukovník Edward Fitzgerald Geraldini. Dále tu byl seržant Matthias Gipson, který na přání vévody frýdlantského sestavoval zvláštní regiment irských vojáků.[2]) O něco později se objevili příslušníci dragounského pluku Waltera Buttlera: kaplan Taaffe, Deveroux, Fitzgerald aj. Poté přišli další: Ennis, Wallis aj.

Od začátku 18. století se v seznamech důstojníků císařského vojska vyskytují příslušníci dalších irských rodů usazených v Čechách. Některé z nich můžeme sledovat v rakouské armádě až do r. 1848 a dokonce až do začátku první světové války.

Z rodů irského původu usazených v Čechách většina mužů obyčejně sloužila v armádě. Tak například z příslušníků hraběcího rodu Wallis[3]) bylo celkem 29 mužů, kteří v armádě sloužili od nejnižší hodnosti praporčíka a někteří dosáhli i hodností nejvyšších.[4]) Podobně tomu bylo i u rodů ostatních, kde vždy určitá část mužských členů byla důstojníky v císařské armádě (O'Donnell, Ennis, Smith z Balroe, Mac Neven, Fitzpatrick, Ogara, Logdman aj.), jiní byli úředníky ve státní službě, někteří byli lékaři a jiní členy různých církevních řádů.

Osudy Irů přicházejících v 17. století na území rakonuské monarchie byly velmi rozmanité. Největší část jich mířila do Čech, kde zřízení kláštera Hybernů pro ně znamenol jistou základnu. Někteří přistěhovalci pobyli v Čechách jen krátkou dobu, jiní však tu vystudovali a usadili se, mnozí příslušníci vojenských kruhů se přiženili do bohatších rodin a splynuli s ostatní populací.

Pátrání po jejich osudech není dnes nijak snadnou záležitostí. V archivech nebo matrikách nacházíme roztříštěné zprávy nebo jenom kusé údaje, takže je obtížné sestavit alespoň

trochu ucelený životopis jednotlivců. Z části se nám to povedlo zatím jen u některých: Smith z Balroe,[5]) Mac Mahon,[6]) Mac Neven,[4], O'Reilly[8]) a O'Hehir.[9]) Přicházející Irové se usadili nejen v Praze, ale i v jiných městech (Teplice, České Budějovice).

Z Irska na pevninu nepřicházeli jenom lidé z vyšších vrstev. Irsko a vůbec britské ostrovy byly bohatým pramenem verbířů pro získávání mladíků do všech možných armád. Stovky mladých lidí odplouvaly na kontinent a vyměnili vlažné podnebí smaragdového ostrova za jiné v Evropě, v níž v zimních měsících proklínali mráz a kde v letním žáru nestačili hasit žízeň. Mnoho Irů bojovalo v různých armádách, někdy i proti sobě, nejen pro katolickou víru, nýbrž pro naději na větší žold.

Evropa v té době představovala bojiště s bohatou příležitostí pro rozmanité dobrodružství a veliké zisky. Každý stát neustále potřeboval vojáky a většině žoldáků bylo jedno, za koho nebo proč bojují. Šli tam, kde dostávali více peněz. Tak např. císařský vojevůdce Ernst Gideon svobodný pán Laudon, někdy také psaný Loudon (1717 - 1790), který byl původem z chudé skotské šlechtické rodiny usazené v Livonsku, začal svoji dráhu jako kadet v ruském vojsku, později chtěl přejít do služeb krále pruského, ale po odmítnutí sloužil v armádě císařské.

Mnoho cizinců sloužilo také u vévody frýdlantského. Sloužili tu rádi, protože dostávali pravidelně žold a také peněžité odměny nebo povýšení. Verbíři Albrechta z Valdštejna sháněli muže po celé Evropě. V jeho vojsku byli Holanďané, Španělé, Italové, Francouzi a také tu bylo hodně vojáků z britských ostrovů.

Irové jako námezdní vojáci se osvědčovali a proto byli vděčně přijímáni ve všech evropských armádách. Je zajímavé, že se s nimi setkáváme u rozmanitých útvarů pěchoty a jízdy, ale jenom vzácně u artilerie.

Vojevůdcové z taktických důvodů se obyčejně snažili, aby vojáci jedné národnosti sloužili u jednoho útvaru. Tak např. v císařské armádě to byl dragounský pluk Buttlerův, složený většinou jenom z Irů. Později v r. 1702 jako zvláštní formace byl ustaven tzv. irský batalion. Jeho příslušníky byli dezertéři z francouzské armády v Mirandole. Tento batalion však nikdy nebyl kompletní a jeho existence rvala jenom do roku 1705.[10])

I když mnozí Irové si válčením v Evropě vydělali hodně peněz, přece se nevraceli na svůj zelený ostrov. Lákal je dobro-

družný život. Obyčejně jak rychle přišli ke jmění, zase lehko je pozbývali. Vybojované stříbrňáky se rychle rozkutálely v krčmách za pití, za ženy a při hazardních hrách.

Celá řada irských emigrantů sloužících v různých evropských armádách byla osobami velmi zajímavými z nejrůznějších hledisek. Na tomto místě bychom chtěli věnovat pozornost osobě důstojníka Waltera Deverouxe, který kromě svých úspěchů v některých bitvách se stal smutně proslulým docela obyčejnou vraždou, zavražděním jednoho z největších válečníků tehdejší doby, frýdlantského vévody Albrechta z Valdštejna.

Způsob psaní jeho jména působil tehdejším písařům nesnáze a proto v různých pramenech čteme: Ebrox, Ebroux, Deberou, Debrox, Deuroux, Deverox, Devereux, Devroux, D'Ibrox, De Verouse. Na některých zachovaných dokumentech čteme jeho podpis Walter Deverous.

Uvádí se, že Deverous je jméno anglického šlechtického rodu, o němž zprávy sahají až do časů normanských a snad toto jméno pochází od starobylého normanského města Evreux.[11])

Ve Velké Británii je několik šlechtických rodů nesoucích jméno Deveroux:[12]) of Salisbury, Hereford, Essex, Chester, Ballymagir, Ballyrankin aj. Dlouho jsme nemohli prokázat nějaký rodinný vztah Waltera Deverouxe k některým z těchto uváděných rodů. Nepomohla nám ani Mrs. Micheline Walsh,[13]) zkušená odbornice v otázkách irské emigrace. Až teprve v práci Cavenaghově[14]) jsme se dočetli, že náš Walter Deveroux pochází pravděpodobně z panství Wexford a že odešel z rodiny Ballymagir jako kadet do Evropy.

První zprávu o něm máme z r. 1613. Je to potvrzení datované 20. června 1613 ve Vídni, v němž Waler Deveroux svědčí, že z rozkazu Roberta Gordona přijal od Edmonda O'Kennedyho 50 rýnských zlatých. Podpis příjemce je opatřen pečetí s erbem.[15]) Na této pečeti i na několika dalších, které se dochovaly, bohužel není znát přesný obraz erbu. Podle uvedeného dokladu tedy již v této době Walter Deveroux byl ve Vídni a asi sloužil v rakouské armádě. Kdy se dostal na kontinent a kam nejdříve, není nám známo.

Ze zpráv vídeňského válečného archivu vyplývá, že Walter Deveroux v r. 1632 sloužil jako kapitán a pobočník velitele pluku dragounů Watlera Buttlera. Polním kaplanem v tomto více méně irském pluku byl Patrick Taaffe. O životě Waltera Deverouxe v pozdější době, hlavně když už jako plukovník

velel po smrti Buttlerově tomuto pluku dragounů, se můžeme informovat ze spisu polního kaplana Thomase Carve,[16]) který vystřídal Taaffeho.

Napjatá situace v třicátých letech 17. století vyvrcholila vraždou Valdštejna.[17]) Císař Ferdinand II. se čím dále tím více obával rostoucího vlivu Valdštejna. Svými špehy byl neustále a dobře informován o honosném způsobu života na připravovaném vévodském sídle v Jičíně i o tajných záměrech vévodových. V únoru 1634 se proslýchalo, že Valdštejn vyjednává s nepřáteli rakouského císaře. Avšak už před tím v lednu toho roku byl ve Vídni vyhotoven tajný patent, podle něhož armáda měla být zproštěna poslušnosti nejvyššímu veliteli Albrechtu Albrechtu z Valdštejna a podřízena generálu Gallasovi. Na začátku února císař vydal tajný rozkaz, podle něhož Valdštejn označovaný jako rebel a zrádce měl být zajat nebo zabit. Tragedií Valdštejnovou byla zrada jeho vlastních lidí, které získával do svých služeb a které štědře platil.

Velitel dragounského pluku ve Valdštejnově vojsku Ir Walter Butler po dohodě s polním maršálem Ottaviem Piccolominim se rozhodli vsadit na císaře a překazit Valdštejnovy velezrádné plány. Buttler slíbil Gallasovi, že císařův rozkaz vykoná a Valdštejna buď zajme nebo zavraždí. Pro svůj záměr získal důstojníky Trčkova regimentu plukovníka Jana Gordona a podplukovníka Waltera hraběte z Leslie. Spiklenci se dohodli, že Gordon jako velitel chebského zámku pozve 24. února 1634 Valdštejna a jeho přívržence k masopustní hostině na zámek. Gordon téhož dne dovolil tajný vstup do města několika důstojníkům Buttlerova pluku. Byli to: podplukovník Robert Geraldino a setníci Walter Deveroux, Dionys Mac Donald a Herman Edmund von der Burg. S nimi zároveň přišlo 100 dragounů Buttlerova pluku a 100 vojínů starosaského pluku. Za zlikvidování Valdštejna slíbil Buttler dobrou odměnu. Podplukovník Geraldini měl obdržet 2.000 tolarů, každý ze setníků po 1.000 tolarech a každý vojín po 500 tolarech. Byla to suma veliká - hodná významu frýdlantského vévody. Tisíc římských tolarů se rovnalo dvěma a půl tisíci zlatých, což v tehdejší době znamenalo 5 let klidného a bezpracného života.

K hlavní akci v zámku bylo připraveno 36 Buttlerových dragounů pod vedením Geraldina a Deverouxe. Průběh bitky na chebském zámku byl již mnohokrát popsán. Rozhodující úlohu seriál moment překvapení. Za pokřiku spiklenců: Ať žije Ferdinand!" a „Ať žije dům rakouský!" došlo k půtce, v níž byli

zabiti nejbližší přívrženci Valdštejna: generál Kristián Illov, hrabě Vilém Kinský a rytmistr Jindřich Neumann. Hlavním aktérem tu byl Walter Deveroux, zřejmě otrlý a brutální typ, kterému se v půtce zlomil kord a proto pak zákeřně probodl dýkou hraběte Trčku, který se kordem bránil dragounům. Večer o půlnoci pak Deveroux s několika dragouny vnikl do Valdštejnovy ložnice ve městě v domě purkmistrově. a tady překvapenému a těžce nemocnému vévodovi vrazil partyzánu do pravé strany břicha a hrudníku (Schmidl).[18]) Carve píše,[19]) že diváky této tragedie bylo asi 30 Buttlerových vojáků, mezi nimi byli dva Skoti a jeden Španěl. Ti pak společně s Deverouxem přikrývkou pokryli vévodovu mrtvolu.

Albrecht z Valdštejna byl zavražděn v poměrně mladém věku, bylo mu 51 let. Byl hubený a slabý, chatrného zdraví. V r. 1604 se nakazil uherskou nemocí, která byla nedostatečně léčena. Poslední lékařské a antropologické výsledky vyšetřování jeho pozůstatků skutečně potvrdily na zbytcích jeho kostry vážné změny luetické.[20]) Podle tohoto zjištění zdravotní stav vévodův byl tak špatný, že by asi stejně v brzké době zemřel. V tomto stavu rovněž mu nebylo možno ani trochu se bránit při nočním přepadení.

Zprávu o splnění císařova rozkazu přinesl do Vídně hejtman Korg.[21]) Císař si sice v únoru toho roku přál Valdštejna zajmout, ale nakonec byl rád ,že se zbavil nebezpečného soka.

Nečekaná násilná vévodova smrt působila v rakouské monarchii jako bomba. Znamenala pohromu pro celou řadu jeho stoupenců. Na druhé straně zase někteří smrtí Valdštejnovou a jeho přátel a příbuzných (Adama Trčky, Kinského aj.) nabyli fantastického jmění. Celkový majetek, který byl zabaven Valdštejnovi a jeho stoupencům, se odhadoval na 12 - 13 miliónů zlatých, převážně to byly šlechtické nemovitosti v Čechách.

Když se císař uklidnil, štědře odměňoval. Dostalo se na všechny věrné důstojníky a vysoké dvorské úředníky. Mezi podarovanými bylo mnoho cizinců, hlavně vojáků. Organizátoři chebského spiknutí byli mezi prvními odměněnými. Císař hned v březnu jmenoval Buttlera, Leslieho a Gordona majiteli pluků, Deveroux byl povýšen na podplukovníka, stejnou hodnost obdržel Mac Daniel.

Pak následovaly další odměny. Velitel dragounského pluku Walter Buttler byl povýšen do stavu hraběcího, místo peněžité odměny 200 000 zlatých stal se majitelem Valdštejnových panství Doks a Deštné v odhadní ceně 225 845 rýnských zlatých.

Navíc jako projev mimořádné přízně, obdržel od císaře zlatý řetěz. Plukovník John Gordon místo odměny 120 000 zlatých dostal Valdštejnovo panství Smidary a Skřivany v odhadní ceně 178 323 zlatých. Podplukovník hrabě Walter z Leslie byl povýšen na plukovníka a stal se majitelem Trčkova panství v Novém Městě nad Metují v odhadní ceně 132 141 zlatých. Podplukovník Robert Geraldini místo odměny 30 000 zlatých obdržel statek Mšeno.

Štědřeji však byli císařem odměněni ti, kdo se vraždy účastnili nepřímo. Piccolomini dostal Trčkův Náchod, Aldringen Kinského Teplice, Gallas Frýdlant a Liberec, Isolano panství českodubská atd.

Vlastní vykonavatelé krvavé akce v Chebu dostali sice ihned po svém činu z příkazu Gallase slíbenou odměnu: Geraldini obdržel 2 000 tolarů, Deveroux a Mc Daniel po 1000 a 12 dragounů, kteří v akci bezprostředně pomáhali, obdrželo po 500 tolarech. Dále pak byl všem vojákům, v té době ležícím v Chebu, vyplacen navíc jeden měsíční žold. Všichni, důstojníci i mužstvo, odměnu při obvyklém způsobu života brzy utratili.

Walter Deveroux byl vojákem tělem i duší, placeným žoldnéřem, který odešel ze Smaragdového ostrova a který se jako mnoho jiných těšil, že se tam vrátí. S plukem irských Buttlerových dragounů se potuloval neklidnou Evropou. Jako ostatní žoldnéři trpěl chronickým nedostatkem peněz, přestože mu rakouská vojenská komora 21. 7. 1636 vyplatila 4 000 zlatých à konto 6 000 zlatých, které měl dostat od města Ulmu.[22]) Chebské akce se účastnil z rozkazu svého velitele. Avšak způsob jejího provedení se ani v tehdejší době nesrovnával s morálkou a ctí šlechtice a proto jím mnozí opovrhovali, ačkoli právě jeho činem se domohli netušeného jmění. I když názory na vévodovu toleranci v náboženských otázkách byly různé, přece při líčení historie jezuitského řádu[23]) se uznávala jeho štědrost katolické církvi a vévodův skon byl označován jako sprostá vražda. Navíc se odsuzovalo, že se k ní propůjčil šlechtic.

Když Walter Deveroux viděl, kolik lidí z jeho činu mělo prospěch, dožadoval se ještě nějaké zvláštní odměny. Neuspěl však ani při osobní návštěvě u dvora ve Vídni, kam se dostavil na začátku roku 1635. Dvorští úředníci a hodnostáři se ho stranili jako nájemného vraha a také císaři byl nepohodlným žadatelem. V nedatovaném dopise Deveroux žádal jako odměnu

nějaké panství v Čechách nebo ve Slezsku. V dalším dopise 24. 6. 1635 svoji žádost opakoval. Avšak oba dopisy zůstaly bez odpovědi. Proto poslal třetí dopis - není datovaný - v němž obšírně vyzdvihoval svoje zásluhy o rakouskou monarchii.[24]) Stěžoval si, že se příliš brzy zapomnělo na jeho dlouholeté věrné válečné služby, že akce v Chebu nebyla dostatečně odměněna a že se nyní po svém činu nemůže vrátit do Irska.

Teprve 20. prosince 1635 císař nařídil místodržícím, aby plukovník Walter Deveroux byl přijat za obyvatele Království českého, když před tím již složil přísahu ve dvorské kanceláři.

Waler Deveroux se dočkal větší odměny až 29. 5. 1636, kdy mu císař k vyrovnání odměny 40 000 zlatých daroval tři statky: Krchleby (tvrz, ves s poplužním dvorem, pivovarem, mlýnem, lesy a rybníky), Dobrovítov a Chlum - vše v odhadní ceně 76 795 rýnských zlatých. Protože odhadní cena převyšovala výši stanovené odměny, měl Deveroux uhradit svým pomocníkům při chebské akci Dionysu Mac Donaldovi a Hermanu Edmondu von der Burg po 12 000 zlatých a přebývajících 12 795 zlatých z odhadní ceny si měli mezi rozdělit všichni tři jmenovaní.

Tak se stal majitelem tří českých obcí cizinec, irský voják, který neuměl česky a který stále jezdil po světě a do Čech si přijížděl jenom pro peníze.

Osudy irského dragounského pluku Buttlerova vylíčil plukovní kaplan Thomas Carve, pocházející z Typperary, ve spise „Itinerarium". Autor tu poctivě opěvuje hrdinské činy vojáků a důstojníků. Walter Buttler zemřel na Štědrý den 1634 krátce po bitvě u Nordlingen. V ní byl také lehce raněn Walter Deveroux. Císař po určitém váhání v dalším roce 1636 svěřil vedení pluku Deverouxovi.

Deveroux pak se svým regimentem válčil po celé Evropě. V roce 1635 byl v Augsburgu, Breisachu, v květnu toho roku byl pak v Lotrinsku a u Belfortu. V r. 1636 bojoval ve Francii a pak v jižním Německu. Potom táhl na sever do Duryňska, Saska a Pomořan proi Švédům vedeným Wrangelem a Banerem. V r. 1638 bojoval v Meklenbursku a u Braunschweigu a ve Westfálsku. V květnu 1639 se svými vojáky se dostal do Čech a na podzim jeho pluk ležel u Prahy.

Během třicetileté války byla v Čechách a v hlavním městě značná bída. Obyvatelstva bylo málo, umíraly hlavně malé děti. Hospodářství nebylo nijak výnosné a tak Walter Deveroux byl neustále ve finanční tísni. Nebyl šťasten a svůj žal utišoval

pitím a diskusemi se svým přítelem a krajanem, jezuitským páterem Petrem Wadingem. Do Čech a do Prahy přijížděl nepravidelně a to hlavně jenom pro peníze ze svého panství. Oba spolu sedávali nad korbely vína a snili o možnostech návratu na jejich věčně zelený ostrov. Deveroux se asi moc netrápil myšlenkou na vraždu, kterou spáchal, vždyť jako voják zabil jistě více lidí, ale spíše truchlil nad nevděkem, kterého se mu dostalo od císařského dvora a od těch, kteří si jeho činem pomohli k velikému majetku.

S bídou a hladem v Čechách se přirozeně také objevily i infekční choroby. Tady však je třeba uvést, že v tehdejší době jako mor se označovaly vlastně všechny infekční choroby, proti nimž nebylo žádných léků. Avšak po skončení třicetileté války kromě jiných infekcí v Praze v září 1639 řádil skutečně mor. Padlo mu tady za oběť 18 000 křesťanů a 10 000 židů.[25]) Infekci do Prahy pravděpodobně zavlekli vojáci, kteří tu byli posádkou. Mnoho nemocných bylo ošetřeno v Klementinu, odkud většina jezuitů v tu dobu odešla mimo Prahy. Snad tady se také nakazil Walter Deveroux, který koncem roku 1639 v Praze na mor zemřel.[26]) Jako valná většina Irů zemřelých v tehdejší době v Praze byl pochován v kostele u Hybernů.

Ve své závěti, psané těsně před svou smrtí 28.12. 1639, Walter Deveroux odkazuje všechen svůj majetek jedinému dědici, svému synovi Walterovi.[27])

V závěti je též uvedena celá řada věřitelů, s nimiž se měl syn vyrovnat - pravděpodobně výnosem z panství. Především tu byl věřitel Thomas Carve, měl pohledávku 630 tolarů. Dále bylo třeba vyplatit dlužní úpis hejtmanu Danielu Merovi (suma není uvedena), pak byl dluh u hejtmana Niclasse Sartellena 620 florinů, u obchodníka ve Vídni 94 florinů, plukovníku Hansemu 100 tolarů. Syn měl dále vyplatit zastavený (zlatý?) řetěz ve Vídni u bratří Lucas Stupan a ponechat si ho. Naskýtá se otázka: co to bylo za řetěz, který vlastnil vrah Valdštejnův? Byl to snad také osobní dar císařův? Nikde však o tom není žádné zmínky. V závěti je též pamatováno na harfenistu Dionysia Cabanacha sumou 100 tolarů a týž obnos se měl dát páterovi jezuitů Wadimu. Svůj kočár (bryčku) odkázal svému příteli hraběti Lesliemu, jemuž byl také dlužen 100 tolarů.

Walter Deveroux byl voják, ze všech věcí si nejvíce cenil svého kordu, který měl být s ním uložen do rakve, a svého koně, kterého se sedlem odkázal svému příteli hraběti Vilému Gallovi.[28])

Na závěti je podpis Waltera Deverouxe s pečetí a podpisy svědků: Ellis Han v. Hanstein, medicus; Oswald Heusler, plukovní ubytovatel; kaplan Thomas Carve a 4 další svědci a pronotarius Jacobus Hildbrant de Brandburg.

O rodinných poměrech Waltera Deverouxe víme velmi málo. V rakouském válečném archivu je zpráva, že manželku zanechal v Irsku, není však uváděn její původ ani jméno. Máme zprávy jenom o jeho synu, avšak ani tady nevíme, kdy a kde se narodil a jakým způsobem se dostal do Čech.

Walter Deveroux junior stejně jako jeho otec pečetil erbem a podpisoval se jako baron of Kirklen (Krchleby). Jako právoplatný dědic po svém otci to neměl nijak lehké. Byl sice dědicem panství, ale také spousty dluhů. Nemohl proto dostát všem závazkům a tak v r. 1650 jeho pozemky byly převedeny na hlavního věřitele Ferdinanda Robenhápa ze Suché.[29])

O dalších osudech Waltera Deverouxe mladšího toho mnoho nevíme. V armádě asi nesloužil, nejsou o tom záznamy. Nedařilo se mu asi dobře. Žil z roční penze po svém otci. Císař muv r. 1653 schválil penzi, podle některých údajů 100 zlatých, ale podle sdělení rakouského válečného archivu 150 zlatých ročně. Později byla tato suma zvýšena na 200 zlatých. Po smrti Ferdinanda III. (1657) císařská pokladna zastavila vyplácení této penze. Avšak na zvláštní prosbu mu penze byla od 28. 1. 1658 na jeden rok ještě vyplacena. K. Sieglová píše,[30]) že na prosebný dopis mu dvorský válečný úřad poukázal posledních 150 zlatých a že prý už dále o Walterovi Deverouxovi mladším nemáme zpráv. Měl však asi vlivné příznivce, protože ve Státním ústředním archivu je uchován dopis z 20. 2. 1675, v němž dvorská kancelář mu i nadále ponechává 200 zlatých ročně jako penzi po zemřelém otci.[31])

Poslední doklad o životě Waltera mladšího je jeho dopis posílaný místodržícím v Praze (prezenovaný 29. 7. 1677), v němž si stěžuje na svůj ubohý stav a žádá podporu.[32]) Jak byla tato zřejmě jeho poslední žádost vyřízena, nevíme. Rovněž není známo, kdy Walter Deveroux mladší zemřel.

Uchovaná jeho závěť se v mnohém podobá závěti jeho otce. Zase je tu uvedení některých pohledávek a pak hlavně výčet dluhů někerým důstojníkům a kněžím. Pro vykonavatele závěti, asi rodinného přítele hraběte Galla, to nebyl jistě lehký úkol.[33]) V závěti Walter Deveroux si přeje být pochován beze vší veliké slávy a pompy u Hybernů, jako jeho otec. Zemřel svobodný, bezdětný a proto veškeré dispozice o pohřbu svěřil kněžím hybernského řádu.[34])

Osud jména Deveroux a konce toho rodu u nás tedy nebyly nijak veselé a šťastné, podobně jako jiných uchvatitelů z doby pobělohorské.

Poznámky:

1) Polišenský, J.: Anglie a Bílá Hora. Praha 1949, str. 174.
2) Hallwich, H.: Fünf Bücher Geschichte Wallensteins. Leipzig 1910, díl I., str. 352.
3) Původně Walsh.
4) Wreede, A.: Geschichte der K. u. K. Wehrmacht. Wien. 1901
5) Schmid, L.: Jacobus Smith de Balroe. Čas. Lék. čes. (1939): 108, 928–931.
6) Schmid, L.: Irský lékař Eugen Mac Mahon v Českých Budějovicích. Jihoč. Sborn. histor. (1969): 38, 15–19.
7) Schmid, L.: Wilhelm Mac Neven O'Kally ab Aghrim, profesor lékařské fakulty pražské univerzity. Archivní zprávy, Archiv Univ. Karlovy v Praze (1977): 2, 4–30.
8) Schmid, L.: Irští lékaři a naše lázně. Fyziatr. reumatol. Věstník (1978): 56, 179–183.
9) Schmid, L.: Lékařská rodina O'Hehirů v Praze. (v tisku)
10) Wreede, A.: Geschichte...
11) Rieger, F. L.: Slovník naučný (1862): 2, 155.
12) Walford, Edw.: The county families of the United Kingdom. London, 1860.
Burke, B.: The general armory of England, Scotland, Ireland and Wales. London, 1878.
Burke, B.: Genealogical and heraldic history of the landed gentry of Ireland. London, 1912.
Pirie Gordon, H.: Burke's genealogical and heraldic history of the landed gentry of Ireland. London, 1937.
Rietstap, J. B.: Armorial Général. Gouda. 1884. – Berlin. 1934.
Debrett's Peerage of the United Kingdom of Great Britain and Ireland. London. 1828.
Debrett's Peerage of the... London. 1869.
Mac Lysaght, E.: More Irish Families. Dublin. 1960.
Mac Lysaght, E.: Irish Families. Dublin, 4. vyd. 1976.
Fairbairn's Crests of the Families of Great Britain and Ireland. London.
13) Walsh, Mich.: Univerzity College, Overseas Archives. Dublin. Osobní sdělení.
14) Caveneagh: Irish Colonels Proprietors of Imperial Regiments. J. Royal Society of Antiquaries of Ireland. Dublin. 1927, str. 117–126.
16) Carve, Th.: Itinerarium. Mogunatiae. 1639.
15) Státní ústřední archiv. Fond L–IV – Ř. Hybernů, č. 114.
17) Souborně se touto problematikou naposledy zabýval J. Janáček, Valdštejn a jeho doba (Praha 1978), kde je uvedena i starší literatura.
18) Schmidl, J.: Historia Soc. Jezu. Praggae. 1759.
19) Carve, Th. Itinerarium. Moguntiae. 1639.
20) Vlček, E.: Diagnosa zdravotního stavu Albrechta z Valdštejna stanovená na základě nejnovějšího výzkumu jeho kosterních pozůstatků. Předn. ve Spolku lékařů českých v Praze 22. 3. 1976.
21) Hallwich, H.: Ueber Wallenstein's Verrath. Prag. 1879.

22) Státní ústřední archiv. Fond L–IV–Ř. Hybernů, č. 24.
23) Schmidl, J.: Historia Soc. Jezu. Pragae. 1759. Díl IV. Str. 96–97.
24) Siegel, K.: Der Mörder Wallenstains kämpf um seinen Blutlohn. Mitt. des Vereines f. Geschichte der Deutschen in Böhmen. (1933): 71, 201–206.
25) Wiesner, A.: Z dějin epidemií nakažlivých nemocí. Čas. Lék. čes. (1927): 66, 1652–1656.
26) Schmidl, J.: Historia Soc. Jezu. Pragae. 1759. Díl IV. Str. 629.
27) Stát. ústř. archiv: L–IV–Ř. Hybernů, č. 31. Ve vídeňském archivu v aktech dvorské komory je uváděno nesprávné datum smrti Deverouxe – 1640.
28) Plukovník hrabě William Gall von Burckh (Burke of Gallstown, hrabství Kilkenny) byl irský šlechtic, který krátkou dobu byl v polských službách a pak sloužil v císařském vojsku. Byl velitelem pluku cuirassierů. Patřilo mu panství Holstein ve Slezsku, kde zemřel v r. 1655. (Cavenagh: Irish Colonels Proprietors of Imperial Regiments. J. Royal Society of Antiquaries of Ireland. Dublin, 1927. Str. 117–126).
29) Stát. ústř. archiv: L–IV–Ř. Hybernů, č. 51, 52 a 53.
30) Siegl, K.: Der Mörder Wallensteins kämpf um seinen Blutlohn. Mitt. des Vereines f. Geschichte der Deutschen in Böhmen. (1933): 71, 201–206.
31) Stát. úsř. archiv: L–IV–Ř. Hybernů, č. 121.
32) Ibidem, č. 125.
33) Stát. ústř. archiv: Genealogická sbírka Wunschwitz, č. 210.
34) Ibidem.

POSLEDNÍ OHNIVEC

Viktor Palivec

Tak jako na královském hradu Karlštejně i na hradu Křivoklátě byly od nepaměti konány zvláštní manské služební povinnosti.[1]) Byly dvojího druhu. První robotní, spočívaly v tom, že okolní manové byli povinni vykonávat na hradě určité, přesně vymezené práce, jako např. udržovat hrad v čistotě, dopravovat do hradní kuchyně zvěř, kury, mouku, chléb, víno, vyrábět potřebná nářadí, zaopatřovat topivo a podobně. Druhá část manů byla kategorií vyšší a jejich služebnost spočívala především opět v určitě vymezených úkolech vojenských. Navykli jsme si říkat prvním manové robotní, druhým rytířští. Tak jako v první případě šlo mnohdy o služby zvláštní, jako bylo např. známé chytání slavíků k potěše těhotných královen, tak v případě druhém šlo mnohdy o služebnost úzce specializovanou a někdy i podivuhodnou.[2]) Mezi tyto služby však patřila především manská služebnost ohnivcova, či jak staří říkali paličova, pálivcova. Muž, který tuto službu vykonával byl nejen

oblečen v červeném šatě od škorní až po kuklu, ale také výkon sám měl co činit s ohněm, pochodní, požárem o odtud také byl zván červeným manem.

Byla to služebnost jistě velmi stará a právo na ni měli čeští králové, aby „kamkoli přijedou sluší se vcházeti jim jen v záři plamenů",[3]) to jest nejen na sněmy, jednání, shromáždění, ale také když byli na válečném tažení. Pak vpředu na bílém koni s bohatým postrojem jel vždy jako první a zapaloval vsi, chatrče a lesy královský ohnivec. Je zvláštní, že o této manské funkci se mluví převážně jen u hradu Křivoklátu. Těžko určit její začátek a ustanovení. Souvisela patrně již s do. budováním zděného hradu Křivoklátu ve 13. století, ač mohla být ještě starší.

Tradice i prameny připisují pobyt ohnivce převážně nedalekému Městečku, kde měl stávat ohnivcův dvůr. Tuto funkci popularizoval jak známo, nejvíce Alois Jirásek v osobě ohnivce Šípa,[4]) o němž dále povíme. Kdo byl Šimon Šíp? Obraťme pozornost k jeho obydlí a rodové souvztažnosti. Dodnes není přesně zjištěno, kde Šíp měl v Městečku svůj ohnivecký dvůr, tak sugestivně líčený Jiráskem. Uvádějí se místa dnešních popisných čísel 1, 20 a 24. Nejpravděpodobněji zní odhad na dnešní Tvrzovo stavení čp. 24.[5]) Avšak je jisté, že i v ostatních domech čp. 4, 13, 18 a 33 bydlili členové rodiny Šípů. Podle situace základů se zdá, že obydlí čp. 24 stojí na nejstarších částech Městečko a tedy i na gruntech původního ohnivcova dvora. Jistě by napověděl mnoho archeologický výzkum.[6])

První zmínka o křivoklátských ohnivcích je ze 14. století. Tehdy tuto službu zastával Přibík Kasten z Budislavi, který v roce 1350 - 1361 byl i křivoklátským purkrabím a od roku 1391 držel statek v Pustověticích. O dalších ohnivcích však prameny doposud mlčí po celé bouřlivé 15. století. V polovici 16. století, kolem roku 1556, mluví se o Janu Bořitovi z Martinic, že „má před vojskem páliti". Týž však koupil roku 1541 manství Okrouhlík u Unhoště a je sporné, zda bydlil v Městečku.[7]) Začátkem 17. století (1601) se však objevuje v městečském dvoře Jakub Carda jako bezprostřední předchůdce Šípův opět ve funkci ohnivce. Šípové však jsou zaznamenáni v Městečku až v 17. století. Podle Sumovního rozepsání[8]) z roku 1637 tu bylo 19 gruntů, na nich 7 osedlých s koňmi a 12 chalupníků. V dnešním čp. 24 je uváděn Jan Koubek a v čp. 33 Matěj Šíp. To již bylo po vpádu Sasů roku 1634, Městečko bylo vypáleno a zmizela stavení dnes čp. 3, 5, 8 - 10, 16, 17,

19, 22, 25 - 31. Tu však se objevuje jméno Anny, jejíž původní příjmení neznáme, která pojala za manžela Šimona Šípa, syna Radoslavova, který hospodařil na gruntě čp. 13 a to od roku 1607 do 1628, kdy nejspíše zemřel. Anna Šípová vdala se pak za Jana Koubka, který v letech 1610 až 1651 hospodařil na gruntech čp. 20 a 24. V posledně jmenované usedlosti až do roku 1651.

Šimon Šíp po Cardovi vykonával službu paličskou. Měl s Annou dva syny: Šimona mladšího (nar. 1616) a Matěje (nar. 1606). Šimon mladší od roku 1645 - 1648 hospodařil na gruntě čp. 18 koupeném od Matouše Hejduka, od roku 1648 až 1651 na koubkovském gruntě čp. 24.[9]) Zdědil jej po otčímu Janu Koubkovi a matce Anně. Po roce 1671 do roku 1690 shledáváme se s ním ve vsi Bratronicích. Po třech letech roku 1693 zemřel v Bělči. Tento Šimon mladší zprvu sice ještě pálil, avšak v roce 1653 musil již robotovat v zámku a pivovaře, jelikož „služebnost se již nekoná". Je tedy posledním ohnivcem křivoklátským. Pozůstavil po sobě tři syny Jan (nar. 1639), Martina (nar. 1642) a Pavla (nar. 1649).

Další Šíp, o němž jsme se již zmínili, byl Matěj, hajný. Hospodařil od roku 1636 - 1654 na gruntě čp. 33 a od téhož roku do roku 1678 na gruntě čp. 20. Měl tři děti: Jana (nar. 1630), kováře v Městečku čp. 18 v letech 1667 - 1700, Jiřího (nar. 1633) a Annu (nar. 1639), jež se provdala za Šimona Hokra, jenž hospodařil na gruntě č. 20. I tato chalupa se měla dlouho za původní ohnivcův grunt. Obydlí na jejích troskách namaloval malíř Alois Kalvoda.

A nyní se podívejme na románové zpracování Aloise Jiráska. V roce 1884 navštíví spisovatel Křivoklát, Jivno, Týřov a Městečko. Zde byl osobou ohnivcovou tak zaujat, že si slíbil, že o něm napíše román. Ve svých vzpomínkách si poznamenal: „Už tenkráte mne strašil v hlavě Červený man, kterého jsem se nezbavil až po létech v knize Mezi proudy."

Jenže historická pravda se rozešla s románovým pojetím. V několika podáních se spisovatel odlišuje od dějinné skutečnosti. Ponechal sice libozvučnost jména Šípova, avšak osobu a děj přesunul ze století 17. do století 15., to jest do doby husitské. Ponechal i některé povahové známky strohosti a pochmurnosti Cardovy. Nikdy však nebyl Šimon Šíp hajným, jak píše romanopisec, hajným však byl Matěj, starší syn Šípův. Bydlil přímo v obci, nikoli v lesích, neboť samota byla v době třicetileté války značně nebezpečná. Šimonova žena nebyla

Maří, ale Anna patrně z Bělče. Obraz okolí i stavení v podstatě Jirásek zachoval tak, jak viděl nebo domyslil, až na nepatrné podrobnosti např. podle nálezu pařezu v roce 1911 tu nebyla stará lípa, ale kaštan, je sporná i výstavba materiálová, situace vzhledem k obci apod.[10])

Lidová tradice této zromantizované ohnivcovy osobnosti trvá v Městečku v citovaném vztahu k místu i dávnému ději dodnes.

Poznámky:

1) Quodlibetica manuscripta saeculi XVI. ANM č. 341, XI A 1.
2) Václav Schulz: Povinnosti manův k Hrádku Křivoklátu. ČČM 1906, str. 463.
3) Dalimilova Kronika.
4) Mezi proudy (Ohnivcův dvůr).
5) Rod Tvrzů se v Městečku objevuje až roku 1862 a to jmény Josefa a Anny Tvrzovi. Jejich potomci Václav a Barbora tu v přestaveném stavení čp. 24 bydlí podnes.
6) Městečko připomíná se poprvé v roce 1352.
7) A. Sedláček: Hrady, zámky, VIII. str. 48.
8) AHK č. 581.
9) Kat. čís. 31/1.
10) K. a H. Nebeských: Červený man. Svět práce č. 49 z 6. 12. 1978.

Z DĚJIN MATRIČNÍ AGENDY FARNÍHO ÚŘADU V NECHANICÍCH NAD BYSTŘICÍ NA PŘELOMU 19. A 20. STOLETÍ

Jindřich Francek, Státní oblastní archiv Zámrsk

V druhé polovině 19. století byly Nechanice nad Bystřicí malým městem,[1]) jež mělo k roku 180 celkem 233 domy, v nichž žilo 1588 obyvatel.[2]) Nechanicko patřilo tehdy k hospodářsky zaostalým oblastem, kde převažovala zemědělská výroba, a kde nebyly příznivé podmínky pro rozvoj průmyslu. Neexistovala tu ani železnice, jež by přiblížila Nechanice okolním průmyslovým centrům a zprostředkovala Nechanickým možnost práce v továrnách.

Zemědělství tu nijak zvlášť neprosperovalo. Snahou o východisko z nouze, o zvýšení životní úrovně obyvatel, bylo harfenictví, jímž se Nechanice „proslavily" záhy po celých Čechách, a nepřeháníme, řekneme-li, že i po celém světě. Od skromných počátků v polovině 19. století se harfenictví rozši-

řovalo postupně na celý okres, české země, ale i na Evropu a další kontinenty. Koncem století pak dosáhlo takových rozměrů, že bylo nutné je omezovat.[3])

Harfenistáři - manažéři najímali na Nechanicku hudebníky, často i školní mládež, a odváželi je do ciziny, kde tyto žebrochtivce[4]) různým způsobem vykořisťovali. Pobyt v cizině se protáhl leckdy na celá desetiletí, někteří se nevrátili vůbec. V Rusku, Polsku, baltských a balkánských zemích, ale i v Číně, Japonsku a Egyptě, docházelo mezi nimi k četným sňatkům, tu se rodily a umíraly harfenické děti.

V. Horyna ve svém článku napsal, že o matriční zápisy těchto dětí se nikdo nestaral, že často ani rodiče neznali data jejich narození.[5]) Archívní fondy Okresního archivu v Hradci Králové a Státního oblastního archivu v Zámrsku nám však ukazují, že skutečnost je jiná.

Harfeníci vracející se po čase domů, přinášeli si také různé matriční doklady[6]) tamějších církevních úřadů, které na vyzvání předkládali nechanickému farnímu úřadu, v jeho čele stál v devadesátých letech 19. a v prvních letech tohoto století bojovný farář Josef Hlavsa.

Matriční doklady psané pochopitelně různými jazyky, zasílal farní úřad přes královéhradecké okresní hejtmanství pražskému místodržitelství k vyhotovení úředních překladů. Jejich autorem byl počátkem devadesátých let Adolf Patera, který pořizoval přesné doslovné překlady. Jeho následovníci vraceli již jen rámcové překlady, což se setkávalo s nepochopením farního úřadu. Menší množství překladů bylo pořízeno přímo na nechanickém farním úřadě.

Po vrácení matričních dokladů je farář Hlavsa vlastnoručně očísloval, opatřil regestem a zařadil do sbírky, kterou sám založil a o niž také příkladně pečoval.

Důležitost a jedinečnost těchto matričních dokladů Hlavsa neúnavně zdůrazňoval řadou poznámek na deskách, v nichž doklady byly, a dodnes jsou uchovány. Např. na deskách č. 2 čteme: „Žádá se uctivě, by tyto originály listin byly pečlivě uschovány, nepřehazovány; jsou to listiny, kterých po druhé nelze dostati. Osadníci si je zde nechávají ukládati asi takovým způsobem jako lidé poslední vůli u c. k. notariátu. Jsou to důkazy pravé aktů křestních, oddacích, úmrtních; je to zvláštní památka osady nechanické."

Pro snadnou orientaci ve sbírce založil Hlavsa rejstřík,[7]) do něhož většinou zapisovali jeho kaplani. Nalezneme tu cel-

kem 190 jmen. Zápisy mají osm rubrik a do jisté míry suplují matriky. Po pořadovém číslu se uvádí jméno dítěte, otce a matky, místo a datum narození, číslo dokladu s odkazem na matriku. V závěrečné poznámce pak čteme, v jakém jazyce je doklad psán, někdy i stručnou informaci o jeho překladu. Do rejstříku se zapisovalo v letech 1893 - 1900, nejsou tu tedy podchyceny veškeré doklady, které ve farním archivu nalezneme.

Avšak ani sbírka dokladů není úplná. Z přípisků zjišťujeme, že hudebníci neradi své děti přihlašovali, neboť se obávali výloh a zejména toho, že po provedené evidenci nedostanou jejich děti pas do ciziny. Řadu hudebníků musel farář Hlavsa k návštěvě fary přímo nutit.

Někteří také své doklady cestou ztratili, a nebyli pak schopni dát spolehlivou odpověď dat narození, sňatků a úmrtí svých bližních. V tom případě, po zjištění místa a alespoň přibližného data, žádal farní úřad okresní hejtmanství, „... aby ráčilo laskavě v této záležitosti další kroky učinit a dotyčný konzulát o vyřízení požádalo."[8]) Tyto kroky ovšem pokaždé úspěšné nebyly.

K formě dokladů lze stručně říci, že je v podstatě shodná. Ruské doklady[9]) jsou psány obvykle na předtištěných formulářích, ověřených razítkem církevního úřadu a podpisem faráře. Pokud právě ten který úřad formulář neměl, byl výpis z matriční knihy sledující věrně text formuláře, vyhotoven na prostém papíře. Všechny výpisy jsou samozřejmě opatřeny kolkem žadatele, ruské šedesáti až osmdesátikopějkovým.

Ruské doklady narozených začínají obvykle slovy „Výpis z matriční knihy..." s její přesnou citací, což je důkazem toho, že v ruských farních obvodech byli do matrik zapisováni všichni, kteří se tam narodili, bez ohledu na národnost a státní příslušnost.

Do roku 1890, za děkana Vojtěcha Nosála, byly matriční doklady vlepovány do nechanických matrik, což farář Hlavsa rozhořčeně odsoudil. Na jednom takto vlepeném listu čteme jeho poznámku: „Jak těžko vypisuje se křestní list, když do matriky vložena takováto škartka. Má býti zvláštní kniha."[10])

Hlavsa nezůstal jen u výtek, ale skutečně sám založil vedle běžných matrik zvláštní řadu, již nazval „matriky v cizině narozených, oddaných a zemřelých." Originály těchto matrik neznám, do státního oblastního archivu nebyly předány, nemá je ani královéhradecký okresní archiv. Představu o nich si mů-

žeme učinit však na základě opisů matrik, jež jsou dochovány ve fondu Biskupská konsistoř Hradec Králové.[11])

Jedná se celkem o čtyři sešity o rozměrech 41,5 krát 26,5 cm, jež se nijak neliší od ostatních opisů, a proto jim není potřebí věnovat pozornost z hlediska popisu. Do prvého byli zapisováni narození v letech 1874 - 1897, do druhého narození v letech 1881 - 1913, do třetího oddaní v letech 1885 až 1897, a do posledního zemřelí v letech 1890 - 1897.

Důkazem, že tyto sešity jsou skutečně jen opisy a nikoli originály, je závěrečná poznámka „že toto paré s matrikou v cizině narozených se úplně shoduje, dosvědčuje farní úřad v Nechanicích dne 5. srpna 1897".[12]) Dalším důkazem jsou potom odkazy výše zmíněného rejstříku, jež se neshodují s foliemi opisů.

První opis vznikl v roce 1897 na základě sběru podkladů v letech 1890 - 1897. Začíná tímto obsáhlým zápisem: „Této matriky v cizině narozených do roku 1896 v Nechanicích vůbec nebylo a ruské křestné listy tu a tam vkládány do matrik, že však bylo nebezpečí, aby některý křestní list z matriky nebyl vytržen a pohozen a tím v budoucnosti nenastal zmatek, pořízena zvláštní křestná matrika při farním úřadě v Nechanicích č. XXXX vedle nařízení vysokého cís. královského ministerstva vnitra ze dne 6. října 1897 čís. 9397.

Materiál ku matrice snášel od příchozích za dlouhý čas hudebníků duchovní správce Hlavsa Josef; ruské listy překládány a proto léta narození nalézají se po různu dle toho, jak se kdo u farního úřadu přihlásil, byv zavolán. Vše opsáno, ovšem dle našich matrik se mnoho nedostává, co v ruském křestním listě ani není uvedeno. Proto také toto paré není úplné, ba při některých aktech není rodokmenů, ježto dotyční rodičové ani do Nechanic zpět nepřijdou. Jsou případy, že přicházejí za 10, 15 až 20 let. Stalo se též, že otec dokumenty nosil při sobě, na cestě, na moři utonul, nebo v cizině zemřel a dítky nevědí, kdy a kde se narodily.

Aby podobných nepřístojností nebylo, po sedm roků sbíráno látku ku těmto zápisům. Není-li úplno, aspoň něco je známo a stále se matrika duchovní správou doplnovati musí tím, že přišedší z ciziny strany se vyslýchají. Paré toto opsal z matriky velebný pán Leopold Opletal a Václav Břeský. Ovšem strany musí být těm, kteří vedou matriku, známy. Farní úřad v Nechanicích 5. dne srpna 1897."[13])

První opis, jak vypovídá uvedený zápis, vytvořili nechaničtí kaplani Leopold Opletal a Václav Břeský. Z celkového počtu 97 zápisů jich zapsal první kaplan 80 %. Hlavsa psal zřejmě originál, na zápisech v opisech se podílel minimálně, pečlivě je revidoval podpisem jednotlivých listů.

Název matrik v cizině narozených není výstižný. Nejsou tu totiž evidováni pouze jednotlivci dlící v cizině, ale i ti, kteří se narodili v Čechách, ale mimo obvod nechanického farního úřadu. Tak je tu např. zaznamenáno narození Františky Horáčkové v Bezděkově na Rokycansku,[14]) nebo Antonína Novotného v Praze.[15]) Tyto případy se tu však vyskytují sporadicky. Jednotlivé zápisy následují za sebou s porušením chronologické posloupnosti, což bylo způsobeno náhodným získáváním informací při návratu hudebníků domů.

Usilovné snažení o vyplnění všech běžných matričních rubrik nebylo vždy korunováno úspěchem, přestože byla potřebná fakta zjišťována pečlivě různými způsoby, jak úředně, tak i výpovědí jednotlivců.

I když byly tyto knihy překládány řádné vikářské visitaci a byly považovány za matriky, tj. veřejné listiny, dnes se s touto jejich charakteristikou neztotožňujeme. S ohledem na jejich způsob vzniku, vedení, nutnou neúplnost a nespolehlivost, je považujeme za knihy pamětní. Jsou svědectvím příkladné péče nechanického farního úřadu o matriční agendu.

Poznámky:

[1]) Na město povýšený 6. července 1867. Srv. J. Pešek, Nechanice nad Bystřicí. Minulostí a přítomností. Praha 1916, str. 307.
[2]) Seznam míst v království Českém. Praha 1893, str. 163.
[3]) Dosavadní literatura se takřka výlučně zabývala mravními problémy, jež harfenictví jako svérázná forma žebráctví nutně přinášelo. Srv. J. Pešek, citované dílo (dále c. d.) str. 274–279, 337–338; B. Gebauer, Východočeské otrokářství. Praha 1906 a Nechanické harfenictví. Česká revue Praha 1908; F. L. Sál, Východočeské harfenictví. Hradec Králové 1912 a Harfenické děti. Praha 1914; V. Horyna, Žebrochtivci a davídkové. K neslavné tradici východočeských harfenistů a muzikářů. Hradecký kraj 1959, str. 232 až 243. Horynův přehled literatury doplňuje L. Koudelková a Fr. Vích, Bibliografie města a okresu Hradec Králové. Hradec Králové 1970, str. 441–446.
[4]) Pojmenování odvozeno od lidového názvu harfy – žebro.
[5]) V. Horyna, c. d., str. 240.
[6]) Okresní archiv Hradec Králové, fond Farní úřad Nechanice, karton 11.
[7]) Tamtéž, desky č. 1.

8) Tamtéž, dokument č. 81/1896. Dne 11. 12. 1895 vyslechl Hlavsa Bohumilu Rašínovou, jež se narodila v Kišiněvě „asi před deseti lety". Výpis z kišiněvské matriky pak do Nechanic došel v červnu následujícího roku.
9) Pozornost je věnována pouze ruským dokladům narozených, poněvadž ve sbírce dokladů naprosto převažují a tak umožňují bezpečnou komparaci.
10) Stání oblastní archiv Zámrsk, Sbírka matrik, inv. č. 3632, f. 40 r.
11) Státní oblasní archiv Zámrsk, pracoviště Kuks, fond Biskupská konsistoř Hradec Králové, Opisy matrik, vikariát Hradec Králové, fara Nechanice.
12) Tamtéž. Opis matriky v cizině narozených 1874–1897, fol. 48 v.
13) Tamtéž, fol. 1r.
14) Tamtéž, fol. 19r.
15) Tamtéž. Opis matriky v cizině narozených 1881–1913, fol. 14r.

POSLEDNÍ TUNKLOVÉ NA MORAVSKÉM SLOVÁCKU

Jiří Čoupek

Původ rozvětveného rodu Tunklů z Brníčka a ze Zábřehu není přesně znám. Mikuláš Tunkl obdržel roku 1398 od markrabětt Jošta město Hranici do zástavy a Hartl Tunkl byl roku 1420 purkrabím na Cvilině, do roku 1434 získal Štítinu a nabyl též polovinu Pelhřimova a různé statky ve Slezsku.

Na Moravě se vyskytuje roku 1419 Jan Tunkl z Drahoslavic, syn Alenin (a Mikuláše), jenž získal před rokem 1434 Brníčko, dále Jedovnici a Leznici, do roku 1442 koupil Zábřeh a roku 1446 od strýce Jana Studenku a Dluhomilov. Jeho synové Jiřík a Jan pomáhali císaři Fridrichovi, obleženému ve Vídni, a za to jim byl majestátem 3. května 1465 obnoven stav korouhevných pánů a později byli přijati do panského stavu markrabství moravského. Potomci Jiříka odešli do Čech, kde působili ve vysokých královských úřadech, avšak koncem 16. století tato větev vymírá.

Ostatní členové rychle chudnoucího rodu se uchylují do ústraní a teprve počátkem 17. století se objevují zřejmě potomci Jana Tunkla (zemřelého roku 1487) a jeho synů Jana, Jiříka a Albrechta a to Jan Albrecht a Jan Mikuláš. Jan Albrecht držel v letech 1620 - 1637 Lhotici, kterou odkázal svému staršímu synu. Druhý syn Zdeněk Dominik byl roku 1678 inspektorem ve Velkém Meziříčí a roku 1694 hofmistrem ve Včelnici u Jindřichova Hradce. Zemřel roku 1703.

Od jmenovaného se již táhne přímá větev Tunklů, kteří se objevili i na východní Moravě. Maxmilián Jan Daniel byl třetím synem Zdeňka Dominika. Stal se polesným na Dobříšsku a později na panství černokosteleckém. Zemřel roku 1746 v Nučicích, okres Kolín. Zde zůstal jako kovář i jeho druhorozený syn Ludvík Jan Kazimír, který zemřel roku 1775. Zanechal čtyři syny, z nichž Jan žil v Drahobudicích a zemřel roku 1819. I jeho syn František se stal kovářem a to v nedalekém Velkém Bečváru na Kolínsku, zemřel zde roku 1863.

Jeho syn Leopold, narozený v roce 1820, se odstěhoval po roce 1840 na Moravu a stal se revírníkem na světlovském panství. Usadil se ve Starém Hrozenkově č. 126 a v roce 1862 uzavřel sňatek s Josefinou Karasovou, narozenou 27. 3. 1836 ve Vojetíně. Zemřel 1. října 1876, jeho manželka zemřela 26. října 1925.

Leopold Tunkl měl tři syny a čtyři dcery. Jedno děvče zemřelo po narození a rovněž syn František, narozený 1873 zemřel mlád v roce 1891 v Mitrovicích. Anna se provdala za zámečnického mistra Josefa Maláta ve St. Hrozenkově, Antonie za mlynáře Josefa Navrátila ve Vápenicích a Josefa zůstala svobodná. Syn Rudolf Albert, narozený 25. ledna 1872, se stal společníkem svého bratra Karla. V roce 1900 se oženil s Emilií Kapitánovou, se kterou měl dvě dcery.

Nejstarší syn Karel Tunkl, narozený 23. listopadu 1863 ve St. Hrozenkově, se stal po absolvování střední školy obchodníkem se smíšeným zbožím na čísle 465. Jeho roční příjem činil 2 400 K a jeho majetek byl odhadnut na 10 - 12.000 K. V letech 1897 - 1906 byl starostou obce. V roce 1908 mu ministerstvo vnitra přiznalo příslušnost k rodu svobodných pánů Tunklů z Brníčka a Zábřehu (německy Aschbrunn und Hohenstadt) a povolilo mu užívání příslušných predikátů a vyobrazeného erbu. Zemřel svobodný 27. dubna 1924.

Popis znaku zněl: modrý štít, obložený vzhůru k pravé straně se zdvíhající stříbrnou rybou. Na hlavním kraji štítu spočívá otevřená korunovaná kolčí přilba s modrými, střírně podloženými fafrnochy. Z koruny přilby pozdvihují se modrá, uzavřená křídla orlice, obložená plavající stříbrnou rybou.

Studie je založena na materiálu okresního archivu v Uherském Hradišti: erbovní list Karla Tunkla a sčítací operáty okresnkho úřadu v Uherském Brodě z let 1857 - 1010, dále na práci J. Pilňáčka - Staromoravští rodové, Brno 1972. Obrázek erbu je připojen za ZZ 116 bez číslování ZZ.

ARCHÍVNÍ PRAMENY KE GENEALOGICKÉMU STUDIU V SEVEROVÝCHODNÍCH ČECHÁCH

Erik Bouza

Severovýchodními Čechami rozumím v tomto článku území 3 okresů: Trutnova, Náchoda a Rychnova nad Kněžnou. Pro lepší orientaci dodávám, že jde o Vrchlabsko, Trutnovsko, Královédvorsko, Broumovsko, Náchodsko, Jaroměřsko, Novoměstsko a Rychnovsko.

Moderní bibliografie vydané Okresní knihovnou v Náchodě jsou zatím k dispozici pouze pro Polici nad Metují a Nové Město nad Metují, připravují se bibliografie pro Červený Kostelec a Náchod. Celkem postačující odkazy na starší literaturu nalezneme v soupisech památek historických a uměleckých, které vyšly aspoň pro některé okresy. Dobře použitelné jsou i německé vlastivědy, které před I. světovou válkou vydaly učitelské spolky ve Vrchlabí, Trutnově a Broumově. Historické monografie o Východočeském kraji zatím existuje pouze jediná, „Listy z dějin východních Čech" od Jiřího Frajdla a Vlastimila Zikmundy z r. 1965, vydalo krajské nakladatelství v Havlíčkově Brodě.

Matriky, vesnické pozemkové knihy, katastry a pochopitelně i archivy panství a rodinné archívy z oblasti severovýchodních Čech jsou badatelům k dispozici ve Státním oblastním archívu v Zámrsku (505 43 Zámrsk, tel. Vysoké Mýto 114, nejbližší železn. stanice Dobříkov u Chocně). Tento archív vydal v r. 1965 obsáhlý Průvodce po svých archívních fondech a sbírkách a v posledních letech pravidelně vydává Sborníky prací východočeských archívů. Průvodce po tomto archívu lze objednat přímo v Zámrsku, badatelům je však k dispozici v příručních knihovnách archívu a ve studijních knihovnách.

Stranou badatelského zájmu rodopisců stojí zatím urbáře, soupis poddaných a jejich povinností a platů. Připomínám tu aspoň české urbáře opočenského panství z let 1542 - 1773, broumovský urbář z r. 1677, náchodské urbáře a pod. Značnou cenu pro rodopisné bádání mají i soupisy obyvatel podle jednotlivých panství (Mannschaftsbücher) a zpovědní seznamy. V Zámrsku je uložen i soupis obyvatel podle víry z r. 1651. V něm nejsou zapsáni pouze majitelé usedlostí a domů, ale všichni dospělí obyvatelé, včetně údaje o jejich věku a poměru ke hlavě rodiny.

Soupisy poddaných podle víry pro ostatní panství, pokud se ovšem uchovaly, jsou uloženy ve Státním ústředním archivu v Praze.

Archívy měst, obcí, far, škol, cechů, společenstev, spolků, okresních úřadů, okresních soudů, okresních zastupitelství a pod. jsou uloženy v okresních archívech. Velmi málo byly rodopisci zatím využívány městské knihy, ačkoli tvoří většinou souvislou řadu a sahají až do doby předhusitské. Broumovská byla založena r. 1407, královédvorská r. 1417, náchodská r. 1442 - husitským hejtmanem Janem Koldou ze Žampachu apod. Pro rodopisce mají význam i berní rejstříky - celá řada těchto pramenů byla vydána tiskem. To platí i o tzv. kronice Simona Hüttla z Trutnova z let 1481 - 1601, seznamu trutnovských poddaných z r. 1651 (Jahrbuch des Deutschen Riesengebirgsvereines, Vrchlabí 1925, s. 110 - 164), trutnovských urbářích z r. 1544 a 1545 (tamtéž, Vrchlabí 1934, str. 29 - 74). Rodopisci opomíjeli také smolné knihy, ač i tu se dochovalo značné množství jmen, nejde pochopitelně pouze o jména vyslýchaných a souzených delikventů, ale jména jejich obětí, při čemž nezřídka jsou ve výsleších udána i cenná data. Při tom pouze královédvorská smolná kniha se zápisy od r. 1584 byla vydána tiskem (Věrou Vaňkovou ve sborníku Krkonoše - Podkrkonoší, Trutnov 1972, str. 138 - 149).

Rodopisci zatím opomíjeli zachovací a zhostné listy, ač z nich je možné zjistit, odkud se stěhovali poddaní do měst, stejně tak opomíjeli zápisy ze zasedání městských rad a magistrátů, ač tam se rozhodoval o tom, kdo bude přijat za souseda. Velmi málo pro rodopisné studium se využívalo školních matrik a třídních katalogů, ač i zde lze získat cenné údaje. To platí i o knihách domovského práva a tzv. knihách cizinců v archívech měst a obcí.

Také farní archívy stály zatím stranou badatelského zájmu rodopisců, ačkoliv soupisy duší a zejména snubní protokoly, sepisované se ženichem a nevěstou před sňatkem, obsahují mnoho cenných údajů.

Za těmito prameny, počínaje archívy měst, musí rodopisci do okresních archívů. Ve zkoumané oblasti je to Okresní archív v Náchodě, Okresní archív v Rychnově n. Kněžnou a Okresní archív v Trutnově (Babí).

Průvodce po fondech a sbírkách vydaly ve Východočeském kraji pouze Okresní archív Litomyšl a Náchod. Zájemci si mohou tyto průvodce objednat v těchto archívech.

Ostatní archívy zatím své průvodce nevydaly, ale základní informace o tom, co je v kterém okresním archívu uloženo, najdou zájemci v publikaci „Okresní archívy Východočeského kraje - soupis fondů k 1. 1. 1967", kterou v r. 1968 vydal rotaprintem Státní archív v Zámrsku. Podle této publikace získají rámcové informace v každém státním nebo okresním archívu. Svou cenu neztratil ani po letech „Popis městských archívů v Čechách", který připravil Miroslav Volf a který vyšel v r. 1947 jako XI. svazek „Zpráv archívu země české".

MATRIČNÍ ÚSKALÍ RODOPISCE

Jaroslav Bernard

Každý badatel pracující s matrikami zná anebo v krátké době pozná různá úskalí, která mu matriky a v neposlední řadě ti, kdo je kdysi psali, nastražují. Nemyslím jen nečitelný rukopis, zkomolená jména a zápisy do nesprávných matrik, nýbrž i různé ty více méně administrativní zásahy a překážky, které mohou badateli, neznalému místních poměrů důkladně poplést hlavu a přidat mnoho zbytečné námahy k jeho práci.

O jednom takovém případu chci krátce pojednat. Při studiu porodnosti a úmrtnosti dětí v obvodu farního úřadu Bozkov, v okrese Semily[1]) jsem při zpracovávání matriky narozených, oddaných a zemřelých od roku 1695 do roku 1746, tehdy označené v SOA v Litoměřicích značkou 9/1, napočítal za uvedených 52 let 218 sňatků, 589 křtů a 1108 pohřbů. Z pokřtěných bylo 304 děvčat, j. 51,5 % a 285 chlapců, tj. 48,5 %. Z pohřbených 1108 osob bylo 497 dětí do 10 let, tj. 45 %, 321 žen, tj. 29 % a 290 mužů, tj. 26 %. Vysokou úmrtnost dětí lze kromě jiných vlivů přičíst také velké chudobě tehdejších obyvatel tohoto krkonošského podhůří a drsným klimatickým podmínkám. Ovšem zarážející je, že počet pohřbů je téměř dvojnásobný počtu křtů, tj. narozených dětí.

Toto je mluva suchých čísel. Když jsem předložil tato čísla odborníkům, vrtěli nad nimi hlavou. Jedni mne podezřívali, že jsem čísla špatně opsal, druzí hledali příčiny tohoto nezvyklého zjevu jinde. Bozkov jako farní osada se připomíná již roku 1356.[2]) Ve 14. století patřil Bozkov cisterciáckému klášteru v Mnichově Hradišti a kostel byl zasvěcen Navštívení Panny

Marie, kterýžto svátek se světil 2. července. Podle nedoložených pověstí byl tehdejší dřevěný kostel vypálen husity,[3]) později znovu postaven a před Bílou Horou byl jako utrakvistický farním kostelem. Vzhledem k nedostatku duchovních po Bílé Hoře byl jako filiální k různým okolním kostelům a bohoslužby zde vykonávali duchovní z Turnova, Držkova, Semil a Horek, hlavně pak jezuité z Jičína jako misionáři.

Nová fara v Bozkově byla založena až roku 1746 a roku 1757 osazena farářem. Ale již roku 1690 bylo započato se stavbou kostela z kamene a po jeho dokončení v roce 1693 byla v kostele umístěna socha Panny Marie, pocházející ze 16. století.[4]) K této soše byly každoročně ve sváteční den 2. července pořádány slavné poutě, navštěvované tisícovými zástupy nejen z okolí, nýbrž i ze vzdálených krajů.[5])

Byl učiněn pokus spojit vyšší úmrtnost s těmito poutěmi, ale ukázalo se to jako nerealistické. Nelze předpokládat, že lidé přijdou z daleka umírat a dát se pohřbít právě do Bozkova a při bližším průzkumu původu zemřelých se zjistilo, že se většinou jedná o osoby z místa a okolních obcí. Jedna jediná osoba v roce 1734 je označována původem „z Plzeňska".

Matriky fary v Bozkově, uložené v SOA v Litoměřicích počínaly rokem 1695 a pokračovaly nepřetržitě až do roku 1854 u narozených a oddaných a do roku 1860 u zemřelých. Byly očíslovány 9/1 až 9/11 a k nim příslušné indexy 9/12 až 9/14. Není tedy v jejich sledu žádná mezera, kterou by bylo možno rozdíl v počtu narozených a zemřelých vysvětlit.

Ale přece jenom se našla. V indexu a matrikách fary v Semilech byly konečně nalezeny zápisy z tehdy filiálního kostela v Bozkově.[6]) V době, kdy bozkovská fara nebyla obsazena a kdy zde bohoslužby vykonávali duchovní ze Semil, byly křty a oddavky, zřídka však pohřby zapisovány do matriky v Semilech s výrazným upozorněním, že se jedná o kostel v Bozkově. Proč však byly pohřby zapisovány do matriky v Bozkově a ne do semilské matriky, jako tomu bylo u křtů a oddavků? Přesně nevíme, ale je možno soudit z tehdejší hřbitovní prakse, že bozkovskému záduší a hrobníkovi šlo o poplatky z pohřbů a hrobů a poněvadž obvykle zápisy do matrik byly dělány dodatečně kantorem či někým, kdo uměl v obci psát, snažili se bozkovští mít i do budoucna tyto zápisy po ruce a duchovní ze Semil byl rád, že mu ubyla práce. Vždyť sama cesta ze 7 km vzdálených Semil do prudkého kopce byla únavná. A tak jedna záhada matričních zápisů se vysvětlila.[7])

Poznámky:

1) Bozkov se připomíná v roce 1344 v děkanátu turnovském a archidiakonátu boleslavském. Později v diecési litoměřické, vikariátu Semily. Nyní je v matričním obvodu Jesenný.
2) J. B. Sommer: Königreich Böhmen, statistisch, topographisch dargegestellt, Praha 1834, IV. Bunzlauer Kreis, str. 305.
3) Ottův slovník naučný IV., str. 425.
4) Podle novějšího průzkumu pochází socha z poloviny 16. století. Viz Umělecké památky Čech I. str. 113, Praha 1977.
5) J. Dolanský: Starší paměti farní osady Bozkov. Praha 1888.
6) Původně v SOA Litoměřice. Matriky fary v Semilech nesly označení 134/1 až 134;32. Podle našich informací byly všechny matriky farních úřadů patřících do nynějšího okresu Semily předisponovány do SOA v Zámrsku.
7) Novějšími údaji doplnil Jiří Vraný.

LITERATURA

Svobodní a nevolní lidé Ouběničtí

Od dob univerzitního profesora Josefa Ladislava Jandery (nar. 18. 2. 1776 v Hořicích) platí i o českých vědcích, že proklamují a realizují před veřejností svůj kladný poměr ke svému rodišti či k „druhému bydlení" sepsáním jeho dějin. Od první naší monografie J. L. Jandery o Miletínu z r. 1830 a od dějin Lobkovic F. Palackého rostl počet monografií psaných podobnými zasvěcenými znalci místa a regionu, v jejichž osobách se spojovala odborná erudice, široký rozhled chránící před zabřednutím do zavádějících detailů a plané faktografie i nadšení umožňující překonat heuristické, technické i metodické překážky. Vznikly tak v průběhu století a dodnes vznikají dějiny Litomyšle, Čelákovic, Čáslavi, Brandýsa n. L., Kosti, Mnichova Hradiště, Gotwaldova, Letovic, Spáleného Poříčí, Pelhřimova, Mlázovic a mnoha dalších míst a nyní i Ouběnic. Pro genealogy a heraldiky je referovaná práce docenta československých dějin na filozofické fakultě Univerzity Karlovy PhDr. Josefa Petráně, CSc. o dějinách Ouběnic nepominutelná především jako nový příklad vyvážené moderní problémové monografie lokality menšího typu s řadou nových heraldických a genealogických podnětů. Petráňovy Ouběnice jsou navíc svou zaníceností a zasvěceností obdobou hlubokých monografií genealogických starších (rod Karlíků, Šlechtů, Mlázovských, Veselých aj.) i současných (rod Alešů, Badů, Elzniců, Melicharů, Procházků a dalších), u nichž také osobní vřelý vztah k rodu

a místu usnadnil úspěch nemenších tématicky stejně náročných témat genealogických a vlastivědných.

Autor v referovaných dějinách navázal na své kredo o domovu, tradici a historické profesi v úvodu své práce (str. 203) a podal na pravém místě přesnou analýzu hmotných pramenů pro dějiny Ouběnic (str. 205 - 220). Těžiště jeho práce je v následujících dvou kapitolách „Osídlení krajiny a feudální vlastnictví" (str. 220 - 238) a „Topografie vesnice a její plužiny" str. 238 - 247 s tabulkami o velikostní struktuře ouběnických usedlostí 1654 a o jménech ouběnických poddaných vlastníků usedlostí 1615, 1654, 1714, 1788 a 1840 a s přiloženým plánkem starého jádra Ouběnic a její plužiny). Všechny tři dílčí statě, zvláště první, jsou bohatě dokumentovány literaturou i archivními prameny (str. 248 - 251).

Pozornost je tu především věnována pečetidlu zemana Držkraje z Alběnic (přídomek ouběnických zemanů uvádí důsledně ve starším tvaru mj. Ouběnic), nalezeném v Ouběnicích před r. 1855 jako prvořadému pramenu, datovaném k r. 1359 - 60. Díky zobrazenému znaku tří párů jeleních parohů a opisu jména vlastníka pečetidla i jeho otce (Držkraj syn Hroznaty z Alběnic) je pečetidlo důkazem o rodové příslušnosti zemanů z Alběnic k panskému rodu Hroznatovců a o jejich spoluúčasti na vnitřní kolonizaci této oblasti vedle jejich panských sousedů Benešoviců na hradech Benešovska, Hrabišiců na Postupicích a Janoviců na Vrchotových Janovicích. Stejně pozorně analyzuje autor početné větší i drobné nálezy keramických zlomků nádob a kachlů a grošového pokladu v zastavěné části obce i na blízkých polí, jak byly uskutečněny z části s účinnou pomocí autora i v nedávných letech, a datuje je do 13. - 16. století. Stejně pečlivý je popis a rozbor stavby románského kostela s věží a s panskou emporou z konce 12. století, doplněný o jeho poznatky při opravě r. 1976, a situace tvrze zaniklé v 15. století a doložené již jako zbořeniště r. 1764 a r. 1889 při posledních terénních úpravách.

Autor věnuje pozornost systému potočních povodí na Benešovsku, ovlivňujícímu směr a rozsah vnitřní kolonizace. Výsledkem jeho analýzy průběhu osídlení je zakreslení 71 lokalit, čtyř osídlovacích etap osídlení a roztřídění všech lokalit do čytř osídlovacích etap osídlení a roztřídění všech lokalit do generačních skupin. Mapka názorně ilustruje průběh osídlení širšího Ouběnicka a konfrontuje přesvědčivě starší kolonizační hypotézu Vl. Šmilauera, který zdejší osídlení datoval až do

14. století stroze a výlučně jen podle listinných dokladů jako jediných důkazů o stáří lokalit: nejstarší lokalita zde by tak pocházela až z roku 1219. V takto vytvořeném rámci vnitřní kolonizace a především s využitím datace ouběnického kostela mohl autor přesvědčivě datovat založení Ouběnic a dokreslit osobnost jejich zakladatele Albína, knížecího družinníka a kolonizátora části povodí Bystřického potoka.

Ještě těžší úkol čekal autora při sledování dějin Ouběnic ve 14. století, kdy došlo k vysokému nárůstu šlechtické populace této oblasti a kdy v každé vesnici bylo nejméně jedno zemanské sídlo. Autorova kvalifikace pro otázky vývoje feudálního státu a šlechty byla završena nedávno publikací syntetického příspěvku k dějinám české šlechty (Skladba pohusitské aristokracie v Čechách, Acta Universitatis Carolinae 1976, I. str. 18 n.), který je cenným dílem i pro rozvoj šlechtické genealogie. Proto autor „propletenec" šlechtických kategorií pánů, manů, zemanů, panošů a svobodníků v okolí jeho Ouběnic snadno a přesně rozťal. Svému názornému vzorku šlechtické populace Ouběnic, výčtu ouběnických pánů k r. 1327 a 1393 a ouběnických patronátů a farářů z let 1350 - 1411 a výčtu obětí i kompliců lapkovských bratrstev v oblasti jižně od Benešova okolo r. 1389 předeslal autor svou definici zemanů: jsou to „... jak ... nezávislí allodiální feudální vlastníci, kteří sídlili na tvrzích a dvorcích (kuriích), tak ... (i) svobodní dědinníci (později svobodníci) v závislém postavení (clientes), poddaní knížeti, pak králi" (str. 228). Do životní náplně zdejších zemanů tak patřilo jak příslušenství do královy družiny, tak provádění vnitřní kolonizace a stavba kostelů, jako i méně sladký život majitele jediné „zemědělské usedlosti" či podílení na lupičských akcích silničních lapků. V obvodu Benešov - Jankov - Postupice skutečně autor snesl 63 dokladů o pomocnících, přechovávačích i obětech lapků, jak byli svorně registrováni v popravčí knize rožmberské okolo 1389 v řadách poddaných i zemanské šlechty ouběnických sousedů, mezi nimiž nejsou připomenuti zemani z Alběnic, ačkoli Ouběnice ležely právě uprostřed toho lapkovského revíru (mapka na str. 231). Ouběničtí zemané jsou doloženi jen jako patroni kostela v Ouběnicích, připomínaní v konfirmačních knihách při prezentacích nových farářů.

Autorem shromážděný jmenný fond svobodných lidí, zemanů a farářů ouběnických dokumentuje nejvýstižněji spletitost příbuzenských vztahů a vysokou hustotu zemanské populace.

Okrajově byl autorem doplněn o výčet šesti ouběnických nesvobodných úročníků, jejichž jména dala opatrná zakladatelka nadace zapsat do erekční knihy pražského arcibiskupství. Nelze vysvětlit, jak a kdy byla populace ouběnických zemanů zrestringována, ale již r. 1393 jedna části Ouběnic byla připojena k Líšni. Konečný zánik zbylých zemanů z Alběnic nastal po r. 1411, když ještě v Ouběnicích panovala vdova Markéta Ptáčková z Alběnic. Jejími tržními partnery či dědici byli snad až bratři Marek a Matěj ze Sokolovic, připomenutí roku 1453 jako právoplatní majitelé části Ouběnic, tehdy okupované pány hradu Líšna: přes jim svědčící soudní výrok se patrně stav věci nezměnil a k Líšnu zůstala i druhá část Ouběnic natrvalo. Při první následující zprávě o Ouběnicích r. 1544 jsou již zcelené Ouběnice jen řadovou vsí v rámci panství hradu Líšna bez tvrze a dvoru a tedy bez památky na někdejší zemany z Alběnic. Zemanská tvrz v Ouběnicích byla zřejmě vypálena a poplužní dvůr i menší dvorec byly na dvě a půl století rozděleny poddaným k jejich usedlostem beze zbytku.

Po vylíčení konce samostatnosti Ouběnic (str. 236 - 238) a konce svobodnické vesničky Krsov v těsném sousedství Ouběnic (v berní rule tvoří dokonce součást Ouběnic) přenáší autor svůj zájem od ouběnických zemanů na nesvobodné obyvatele Ouběnic. Soustřeďuje pozornost na popis vsi v berní rule r. 1654. K nejlepším partiím monografie patří vylíčení zásadní změny ve struktuře vsi, k níž došlo obnovením panského dvora před rokem 1714 na útraty poddanských usedlostí. Jejich pánovi se vyplatilo ztratit čtyři poplatníky a získat nový režijní objekt, kde by mohl ouběnickým „poskytnout příležitost" k odrobotování jejich robotní renty spíše než ve vzdáleném tvoršovickém dvoře. Autor tento tvrdý zásah do intravilátu a plužniy Ouběnic vylíčil jen rozborem berní ruly a plužiny ouběnického katastru a jediného písemného pramene, zachycující výpovědi ouběnických pamětníků 1714 o rustikální či dominikální povaze pozemků svedených usedlostí a nového dvora. Byl by neuskutečnitelný, nebýt autorova kritického postoje k přeceňované vypovídací schopnosti stabilního katastru a indikační skicy a autorovy bezpečné znalosti plužiny včetně sítě cest, terasových mezí a jiných závažných detailů rozrušených novou agrotechnikou zemědělské velkovýroby. Lokalizace svedených usedlostí a jejich pozemků a rozbor katastrální mapy byl navíc autorovi příležitostí ke kritice simplifikujících geografických teorií předpokládajících čisté typy plužiny a zavá-

dějících, jakmile nejsou doplněny autopsií, písemnými prameny a kombinací ostatních hmotných pramenů.

Petráňový dějiny Ouběnic z r. 1978 jsou chválou na přínosnost zaníceného historického a vlastivědného zájmu a na pečlivost profesionálního přístupu i k tak okrajovému tématu. Pro všechny potencionální autory podobných monografií, tedy i pro genealogy a heraldiky, jsou dějiny Ouběnic v Petráňově pojetí důkazem o úspěšnosti v završení monografie i tam, kde by nezachované archivy velkostatků a jiné typy pramenů zájemce odrazovaly a vedly k agnosticismu a skepsi: ani Ouběnice je neměly.

Je samozřejmé, že o svobodných a nevolných lidech ouběnických přitom ještě nebylo napsáno poslední slovo. Autor zváží jistě v budoucnu prameny a přístupy v řadě dílčích otázek z minulosti svých Ouběnic, týkajících se lokační taxy Ouběnických lánů (patrně $1^1/_2$ hřivny českých grošů, soudě podle částek 48 gr a 96 gr a 144 gr s ojedinělými příplatky 1 gr a 8 gr pro šest poddaných z Ouběnic r. 1398) a řešící neuvěřitelně vysokou peněžní pozemkovou rentu doloženu k r. 1642 (celkem 1507 grošů českých 6 denárů a 18 slepic ovšem včetně vysokých poplatků za půdu od obou dvorů zemanů z Alběnic), tvrzeného příbuzenství a monogamního hroznatovského původu všech patronů kostela v Ouběnicích r. 1359 a ztotožnění horní a dolní části Ouběnic se dvěma majitelskými řadami zemanů z Alběnic (tři synové Hroznaty z Alběnic 1359 a 1360, Vilém z Alběnic 1385 a Beneš z Dubé, případně vdova 1398 v první řadě a Petr z Alběnic 1359, vdova po Ptáčkovi z Alběnic 1408 a bratři ze Sokolnice 1456). Lze uvažovat i o možné existenci druhých Ouběnic vzdálených daleko od nyní důvěrně známých našich Ouběnic připomenuých dvěma záznamy o odúmrtích r. 1381 a 1385 s výprosníky z okolí mlýna Kužela, Arnoštovic, Koutů a Heřmaniček na Voticku (jejich akceptací by odpadlo nesnadné vysvětlení o majetku probošta Všech svatých na Hradě Pražském a kláštera na Zderazi r. 1327 a 1388 v Petráňových Ouběnicích), dále pak o příslušnosti ouběnických farářů Oldřicha Oldřichova z Ouběnic a Bohunka Dětova z Tomic k zemanskému rodu Alběniců a jiných ještě okrajovějších otázek z dějin Ouběnic (např. cena půdy ojediněle dokumentovaná kupní smlouvou pro půllán za 11 kop gr, č. roku 1388, vytěžitelnost matrik a josefinských zákupních pozemkových knih pro demografický vývoj a pro cenu půdy a renty v Ouběnicích apod.).

V Petráňově koncepci dějin Ouběnic dostalo Podblanicko ke svým dějinám cenný přínos a podnět, který jistě nezůstane osamocen. Tak je referovaná práce i dalším pozitivním dokladem o místě poučené monografie v dnešní historické produkci. Zároveň i dokladem prozíravosti vedení Sborníku vlastivědných prací z Podblanicka, kde se podařilo realizovat účelné spojení přírodních i společenských věd, podchytit zájemce v rozsáhlém regionu a získat řadu hodnotných prací.

Ke dvěma jmenným fondům svobodných a nevolných lidí Ouběnických, jež J. Petráň v referovaném díle ad usum genealogiae nostrae vytvořil, lze připojit několik antroponymických postřehů o postupu vytváření našich příjmení a o přežívání předkřesťanských křestních jmen.

Jména zemanů, farářů a poddaných v Ouběnicích 1359 - 1456 a 1654:

Svobodní
(rok výskytu v závorce)

1. Protiva z Alběnic (1359)
2. Držkraj z Alběnic (1359)
3. Vilém z Alběnic (1359 a 1385)
4. Petr z Alběnic (1359)
5. Petr z Tomic (1359)
6. Jan z Tomic (1359)
7. Bohuslav z Tomic (1359)
8. Hugo z Jelenče (1359)
9. Oldřich z Ouběnic (1359)
10. farář Olřich Oldřichův z Ouběnic (1359)
11. Děton z Tomic (1360)
12. farář Bohuněk Dětonův z Tomic (1360)
13. farář Jan Mazanec (1379)
14. Vilém syn Viléma z Alběnic (1385)
15. Mikeš z Alběnic (1387)
16. Kříž z Alběnic (1387)
17. Blahut z Alběnic (1387)
18. Budka matka Blahuty z Alběnic (1387)
19. Buzek Babka z Tomic (1388)

Poddaní
(rok výskytu v závorce)

1. Ondřej (1398)
2. Blažek (1398)
3. Jakub Muora (1398)
4. Vítek (1398)
5. Vavřinec (1398)
6. krčmář Habart (1398)
7. krčmář Havel (1654)
8. Václav Halama (Hála 1654)
9. Vít Švít (1654)
10. Šimon Benák (1654)
11. Jiří Saska (1654)
12. Vít děd. j. Šubka (1654)
13. Tomáš Kobrsek (1654)
14. Říha Bendů (1654)
15. Jan Zelenka (1654)
16. vdova Kateřina (1654)
17. Jan Pohan (1654
18. Matěj Kobrsek (1654)
19. Matěj Vondrů (1654)
20. Matěj Mařík (1654)
21. N. Rezek (1654)

20. Svatoslav z Alběnic (1393)
21. Bohuslava vdova Svatoslava z Alběnic (1396)
22. Jan z Alběnic (1396)
23. Kříž z Olešnice (1396)
24. Pešek z Alběnic (1396, 1406)
25. Zbyňka manželka Peška z Alběnic (1396, 1406)
26. N. Ptáček z Alběnic (1411)
27. Markéta vdova Ptáčka z Alběnic (1411)
28. Jan Stajic z Tomic (1411)
29. Marek ze Sokolovic (1456)
30. Matěj ze Sokolovic (1456)

Zemani a faráři v Ouběnicích ve 14. století ještě volili v téměř polovici případů (13 z 29) křestní jména z předkřesťanského jmenného fondu ať jde o jména ženská či mužská. Tato stará křestní jména díky své variabilitě a neopakovanosti snadno plnila i funkci příjmení. Křesťanská křestní jména druhé poloviny (55,2 %) svobodných lidí ouběnických naopak mají daleko užší sortiment, opakují se a u některých už lze předpokládat dědění jejich oblíbenosti. U manželky zemana se jednou objevilo i jméno patronky ouběnického kostela sv. Markéty. Závažný je i fakt, že z 26 ouběnických zemanů a farářů se jich již 15,3 % nespokojil jen s křestním jménem a přídomkem či údajem o místu původu a používalo svého příjmení jako druhého určujícího znaku ke křestnímu jménu. Tato nejstarší příjmení v Ouběnicích mají vždy konkrétní obsah (Mazanec, Ptáček, Babka, Stajic čili Stajický) snadno vysvětlitelný a vzatý z reálného okolního světa. Kupodivu stejný podíl (16,6 % výskytu příjmení opět realistického náčrtu (Můra) se objevil u malého předhusitského vzorku jmen nevolných obyvatel Ouběnic. Také podíl křesťanských a předkřesťanských křestních jmen (1:1) je stejný jako u kategorie svobodných, i když volba je zpravidla jiná a v obou kategoriích se neopakují (Blažek, Vítek, Habart). Zcela jiná je nomenkalturní situace v Ouběnicích r. 1654, kdy výběr křestních jmen byl omezen výlučně na křesťanské patrony. Archaický ráz v malém vzorku je zachován jen čtyřmi příjmeními odvozenými z předkřesťanských křestních jmen (Mařík, Benda, Benák a děd jako varianta křestního jména Dět doložena v Tomicích pro otce faráře Bohuňka 1360).

Vzorek poddanských jmen v berní rule pro Oubĕnice přes svůj nepatrný rozsah poskytl doklady o unikátních příjmeních Sasko, Pohan a Halama a potvrdil oprávněnost úsilí GHSP, zpřístupnit jmenný fond poddaných lidí českých v celozemské berní rule z r. 1654 a dát tak české genealogii i antroponymii ve formě rejstříku k berní rule pomůcku značné ceny.

Poznámka:

Josef Petráň, Oubĕnice – středověká ves na Podblanicku. Sborník vlastivědných prací Podblanicka 20, 1978, str. 205–251 (také separátní otisk jako novoročenka pro r. 1979).

TŘI JUBILEJNÍ MONOGRAFIE

V dnešní regionálně vydavatelské praxi se nejčastěji objevují tisky obcí ve dvojím způsobu. Buď k staletému založení obce jako slavnostní tisk, anebo jako pamětní doklad u příležitosti sjezdu rodáků a přátel. Jsou to publikace vesměs drobné, těžko dosažitelné a přece mají pro rodopisce a kronikáře svůj specifický význam. Poukážeme tu na tři tisky z posledních let, které se týkají obcí na Křivoklátu.

Největší z nich vydali ve Skryjích, obci z povodí střední Berounky. Má název "757 let obce Skryje 1229 - 1979" (MNV Skryje 1979, 40 s., fot. 12 Kčs). Je to brožura pěkně tištěná, : icky dobře upravená, avšak rodopisného materiálu přináší poměrně málo. V popisu obce za Jana ml. z Valdštejna z roku 1552 se píše o 11 poddaných, avšak jejich jména, ač jsou zaznamenána, se neuvádějí. Teprve pozdější záznamy v 17. a 18. století stručně jmenují obyvatele, jejichž jména ještě dnes se objevují u potomků. Tento historický přehled vývoje napsal PhDr. Michal Flegl, kratší skicu o nedalekém hradu Týřově pak Tomáš Durdík z AÚ ČSAV v Praze. O slavných barrandovských trilobitech píše zasvěceně RNDr. Ladislav Marek. Další část obsahu publikace se týkají již novější doby, chronologický přehled dějin obce vychází až do roku 1879 do roku 1978 a končí statí o zemědělství v obci. Jedna však starost asi tíží skryjské. Datum založení obce. Rok 1229 není tak bezpečně přesný. Vydavatelé opřeli se o tezi Kočkovu z Dějin Rakovnicka, který uvádí, že první zpráva o obci je asi z roku 1229, avšak dr. Flegl ve své stati správně uvádí listinu papeže Řehoře IX. benediktinskému klášteru v Kladrubech, kde jmenována je ves Skryje (Scringe). Většina autorů klade tento pí-

semný doklad do roku 1239, což neznamená, že Skryje nevznikly dříve, nejspíše na počátku 13. století.

Druhý tisk se týká malé lesní osady Karlov u Křivoklátu a má název „200 let osady Karlov" (MNV Roztoky u Křivoklátu, 1979, 34 s. fo.). Má dvě části. V první vypisuje PhMr. Karel Nebeský historii osady u panského dvora, tj. původního dvora Karlova a seznamuje tu především na základě pramenů z křivoklátského archivu se sociálními a hospodářskými poměry v obci od roku 1779. Cituje tu doslovně nejen různé petice a tabulky v plném znění, ale vypisuje také i jména obyvatel té které doby, zvláště let 1892 - 1920. V druhé části brožury, činovník obč. výboru Jaroslav Zýka uvádí stručný přehled o současném životě osady Karlov po roce 1945.

Třetí publikace „Kublov, rodiště J. L. Zvonaře" (b m. a n. 1974, typis OT Hořovice, nečísl.) nepatří sice mezi svrchu jmenované typy tisků, nicméně i ona má svůj historický obsah, v němž jsou uvedena některá jména obyvatel, spíše však až z 20 století. Byl by jistě zajímavý výskyt jmen v soupisech z roku 1625, 1681 a v dalších, především v katastrech. Také etymologický výklad jména obce není zcela přesvědčivý. Dr. Josef Mrázek uvádí, že vzniklo z osobního jména Kbel. Je to publikace, která byla především vydána k 150. výročí narození nejslavnějšího rodáka Kublova hudebního skladatele Josefa Leopolda Zvonaře, o němž píše Jaroslav Holeček článek, do něhož se mu dostala kardinální tisková chyba, měnící odiózně smysl věty, Jinak je to publikace nevalně graficky vypravená, nečíslovaná, bez ilustrací a bibliografickými daty nedostatečně opatřená.

Václav Babuška: Rod Dundr z Lotouše č. 1 Neprobylic č. 18, Kladno, Strouhalova 58, n. vl. 1979, 6 s. a příl.

Drobná rozmnožená publikace normalizovaného formátu papíru zabývá se rodem Dundrů, jejichž kolébkou je Slánsko. Má dvě části. V první ing. Babuška příbuzný tohoto rodu líčí posloupnost neprobylických Dundrů podle zápisků Josefa Dundra a pokračovatelů od roku 1856 do 1914, v druhé části je otištěn článek Jindřicha Hulinského z pamětí rodiny Dundrovy z Lotouše č. 1, uveřejněný ve Slánském obzoru č. 18 a 19 roku 1932. Tyto zprávy líčí osudy zmíněné rodiny od polovice 17. století až do současné doby. Z podrobných dat doplněných matričními záznamy mohl ing. Babuška sestavit rodokmen obou větví ve vzájemné souvztažnosti s poměrně přesnými genealogickými údaji. Rodokmen je relativně redukovaný,

u mnohých mužských členů rodu není uvedeno další větvení, autoru šlo spíše o hlavní radovou linii. V příloze je též otisk udánlivého erbu Dundrů, který nakreslil Václav Dundr roku 1888, ovšem bez dokladové autentičnosti i tradované rodinné pověsti o předku Carlosu Dondoarovi, elsaském emigrantu.

V roce 1979 byly cyklostylem rozmnoženy další studie rodopisné badatelky Marie Křížové (pro archivní účely Okresního archivu v Lounech). Zpracovala tyto občanské rody, pocházející z Lounska: Šrůmové z Orasic, Šlikové z Dýbře, Houdové z Divic, Kozárové ze Smilovic, Roezlové z Horoměřic a Pátku nad Ohří, Sochorové z Vlčí.

V těchto studiích jsou zachyceni příslušníci jmenovaných rodů přibližně od 2. poloviny 18. století, event. začátku 19. století (Šlikové a Kozárové) až po současnost. Každý rodokmen je opatřen jmenným rejstříkem.

V rodokmenu Roezlů je mj. zachycen významný český botanik Benedikt Roezl (1824 - 1885), jenž zavedl do evropského zahraničtví mnoho okrasných rostlin (hlavně orchideje).

Všechny uvedené práce Marie Křížové jsou uloženy i v knihovně GHSP.

(O jejích starších studiích jsem referoval v článku „Rodopicná práce Marie Křížové z Loun" v 6. řadě Listů GHSP na str. 206 - 209.)

ZPRÁVY SPOLEČNOSTI GHS PRAHA

Program schůzek genealogů v první polovině roku 1980

14. ledna	Rudolf Melichar: L. Domečka a jeho rod
28. ledna	Tématický večer: Rodové kroniky a jejich různé zpracování. Diskuse
11. února	Dr. Frankenberger: Verbování k vojsku. Vojenská služba v minulosti
25. února	Dr. Vařeka, Etnografický ústav: Způsob života našich předků
10. března	Volný diskusní večer
24. března	Dr. Davídek: Stará rodopisná společnost
14. dubna	PhDr. Dana Svobodová: Tři generace z rodu Miltnerů
28. dubna	Jaroslav Macek: Kaplířové ze Sulevic (vlastní práce)
12. května	Magdalena Tayerlová: Fondy archivu ČSVUT
26. května	Prof. Karel Cvejn: Lužičtí Srbové
9. června	Volný diskusní večer

Schůzky se konají v klubovně GHSP v Praze 5 - Smíchov, Holečkova 7, vždy v 17,00 hod.

Pátý kurs školení rodopisců a školení v pobočkách

Již pátý kurs školení rodopisců, začátečníků a kronikářů probíhal od 25. ledna do 29. března 1979, vždy ve čtvrtek od 17,00 do 19,00 hod. za účasti 57 posluchačů.

Z toho bylo pražských účastníků 48 a mimopražských účastníků bylo 11, tedy téměř 20 %. Žen bylo 18 a mužů 41. Z toho důchodkyň bylo 5 a důchodců 9. Velice vítáme když jsou mezi posluchači manželské dvojice. Napomáhá to nejen vlastní genealogické práci, ale významně se rozšiřuje společný zájem manželů. To velkou měrou podporuje soulad mezi manželi.

Víme, že tomu někdy bývá zcela opačně .V každém kursu se vyskytne manželská dvojice.

Do kursu se přihlásilo celkem přes 80 zájemců, ale právě zaváděné posunutí pracovní doby a někde i další příčiny způsobily, že se někteří nemohli kursu zúčastnit.

Kurs opět řídil Rudolf Melichar a vedoucím čtení starých listin byl Ladislav Procházka. Vedle jmenovaných přednášeli Karel Sklenář a dr. Viktor Palivec. Administrativní agendu prováděla paní Anna Wretzlová.

Kurs se opět konal v posluchárně Dětské nemocnice v ulici ke Karlovu č. 2 v Praze 2.

Výhodou pro posluchače i přednášející bylo, že všem posluchačům byla zapůjčena skripta a další materiály. Nevýhodou bylo, že jsme nemohli posluchačům skripta prodat, jak o to žádali. Doufejme, že příští posluchači už na tom budou lépe. Náplň kursu se neměnila a byla již dříve v GH listech uvedena.

Rozdělení posluchačů:

1. **podle věku:**

Do 20 roků	do 30	do 40	do 50	do 60	do 70 - 75
3	7	10	9	18	10

2. **Podle vzdělání:**

Základní vzdělání 1, vyučení 3, nižší odborné vzdělání 2, středoškolské vzdělání 8, průmyslové školy 12, univerzita 10, ČVUT 8, Báňská vysoká škola 2, Vysoká ekonomická škola 5, Vysoká chemickotechnologická škola 1, středoškolští studenti 4, vysokoškolský student 1.

3. **Podle zaměstnání:**

Dělníci a rolníci 4, administrativní úředníci 6, techničtí úředníci 19, režisér 1, magistr farmacie 1, tlumočník 1, biolog-botanik 1, výzkumní a vědeckovýzkumní pracovníci 5, vědečtí pracovníci a pracovníci ČSAV 4, středoškolští profesoři 6, vysokoškolští profesoři 2, studenti 5, neuvedeno 3.

Hodnocení kursu samotnými posluchači:

Všichni do jednoho vřele a kladně ocenili průběh kursu. Je to jediná odměna přednášejícím, která jim dává vědomí, že vykonali prospěšnou práci. Až dosud jsme nikdy neuveřejnili ukázky z hodnocení kursu našimi posluchači. Poučné by bylo uvést všechna hodnocení. To ovšem není možné. Uvedeme aspoň ty ukázky, které mluví za všechny posluchače.

Ing. Zdeněk Landa: „Jsem rád, že GHSP v Praze se ujala tohoto úkolu a nám začátečníkům ukázala směr v této činnosti. V pořádaném kursu jsem nevynechal ani jednu lekci, všichni přednášející hovořili skutečně jako zkušení praktici. Podle mého názoru jsem žádné nedostatky v průběhu kursu neshledal. Velice si vážím práce pana Melichara i pana Procházky a dovedu ocenit jejich píli a obětavost na úkor jejich soukromí.

PhDr. Kamila Filipová: Kurs pokládám za velice užitečný. Získala jsem četné praktické rady a návody. Velmi důležité bylo seznámení se starými texty a hlavně praktické čtení starých textů. Vynikající byla také exkurse do archivu. Tím, že byla vytvořena základní skripta k tomu kursu, mohli snad někteří přednášející jít více za rámec těchto skript. Pokládám za užitečné např. takříkajíc živé příklady p. Melichara, Sklenáře a Procházky z jejich vlastní praxe; je to instruktivní a názorné.

Zdenka Dolejší, profesorka: Myslím, že bez absolvování kursu bych byla při své práci úplně bezmocná. Neznala jsem z tohoto oboru vůbec nic, nevěděla jsem jak začít. Teď se moje znalosti tak rozšířily, že už začít mohu.
Jinak si práce p. Procházky a p. Melichara zaslouží nejvyššího uznání. Snažili se nám opravdu dát vše, co znají v tomto oboru a vytvořili nám tak příjemné prostředí, že většina z nás lituje že kurs končí.

Dr. Jiří Gut, CSs.: Hlavní význam vidím v systematickém probrání celé látky a v praktickém cvičení čtení starých textů. Sám jsem se sice již před kursem prokousal matrikami až k r. 1662. Nyní již budu moci ucelit a doplnit z pramenů, které jsem neznal. Domnívám se, že osnova kursu byla sestavena velmi dobře, v daných časových možnostech dosáhla maxima a neponechala nic podstatného bez vysvětlení. Podrobnosti byly ostatně vždy doplněny úplně a zasvěceně při dotazech.

Libuše Dobruská: Přišla jsem do kursu jako naprostá začátečnice. Teď jak takž přečtu staré písmo, které jsme měli k dispozici. Velmi lituji, že musím texty vrátit. Prostředí kursu bylo velmi krásné, vážím si ovzduší důvěry, přednášející i posluchači byli lidé s ušlechtilými zájmy. Tempo pro mne bylo příliš rychlé, anebo program příliš nabitý.
Děkuji pořadatelům i přednášejícím za zajímavý kurs, získání znalostí a pěkné prostředí, které dovedli vytvořit.

Ing. Miroslav Hofman: O existenci organizace jako je dnešní GHSP, jsem vůbec neměl tušení. Dověděl jsem se o ní v listo-

padu 1978 z noticky o pořádání kursu v Mladé frontě. Moje hodnocení kursu proto vychází ze stanoviska úplného začátečníka.
Kurs zcela splnil moje očekávání, pokud jde o celkovou informovanost k dané problematice. Prakticky vše, co jsem se zde dověděl, bylo pro mne nové. Mám nyní konkrétní představu, jak v práci postupovat a jaké jsou vůbec možnosti získat potřebné údaje. Získal jsem novou chuť do této práce a nemálo mne povzbudilo i vědomí, že existuje organizace a v ní informovaní a ochotní lidé, na které se v případě potřeby mohu obrátit o radu a případnou pomoc.

Vlastimil Fiala, režisér: Kurs moje očekávání nezklamal. Dověděl jsem se mnoho zajímavého, doplnil jsem si literaturu. Přednášky byly zajímavé a poučné, rovněž přepokládané písemnosti a originály listin. Škoda, že si účastníci kursu nemohou skripta zakoupit. Na závěr děkuji výboru GHSP za to, že kurs uspořádal a všem přednášejícím za jejich obětavost, zasvěcenost, lásku k věci a ochotu pomoci těm, kdož se o rodopisnou práci zajímají.

Vlasta Fialová: Mé osobní dojmy z proběhlého kursu jsou ty nejlepší. Pokud se budu moci do takové práce zapojit, pak to bude ve spolupráci s mým manželem, který pracuje již dlouho a úspěšně na sestavování vlastního rodokmenu.
V závěru děkuji všem přednášejícím i organizátorům za obětavost, s jakou věnují svůj volný čas a energii práci rodopisců a šíření této myšlenky mezi naší veřejností i za to, že vytvořili svou trpělivostí a shovívavostí přátelskou atmosféru pro všechny účastníky kursu."

Pro nás jsou vždy připomínky cennější než vlastní hodnocení. Ukazují, co by bylo možno zlepšit nebo doplnit. Některé připomínky byly cenné. Nejčastější připomínka se týkala skript, že si je posluchači nemohou zakoupit. Ukazuje to na naléhavost vydat chystanou příručku pro rodopisce co nejdříve. Některé připomínky byť správné nelze realizovat, např. promítání diapositivů. Znamenalo by to další náklady a další prodloužení kursu. Některé připomínky jsme akceptovali včetně prodloužení kursu. Jiné připomínky jsou v rozporu, což je logické. Každý spoluposluchač má jinou úroveň znalostí. Např. někteří připomínají, že by čtení mělo být více a jiní zase, že by ho mohlo být méně a více přednášek.

V kursu nebyli jen samí začátečníci, jak také vyplývá z některých ukázek. A přece i ti pokročilí hodnotili kurs kladně,

uznale. Kursy jsou dokonalým dokladem o užitečnosti GHSP pro širší veřejnost. Avšak jsou také, jak dokazují některé předvedené ukázky, i velice účinnou propagací naší společnosti.

Není bez zajímavosti, že na začátku kursu byli jen tři posluchači našimi členy. Na konci kursu byla již našimi členy drtivá většina.

Jak vypadá školení rodopisců v našich pobočkách?

Je potěšitelné, že některé pobočky následovaly našeho příkladu. Zářným příkladem je tu naše nejmladší pobočka v Olomouci. Loňského roku provedli také úspěšně školení. Přednášejícími byli tamní vysokoškolští profesoři a archiváři. Kurs měl vysokou úroveň a velmi pěknou účast. Přihlásilo se 32 zájemců a trvale kurs navštěvovalo 30 posluchačů? Z toho bylo 26 členů GHSP.

Podle věku bylo:

Přes 20 let	30	40	50	60	70
8	7	4	4	6	1

Věkový průměr byl tedy nižší než v Praze a to je radostné.

Podle povolání:

Lékaři 4, technici 4, projektanti 1, učitel 1, ornitolog 1, knihovník 1, referenti 2, úředníci 2, zaměstnanci 3, laborantky 2, mistr. 1, důchodci 4, studenti 4.

Práce olomoucké pobočky je tedy pozoruhodná a dobrý příklad pro ostatní pobočky.

Vedl velmi dobré školení, za pěkné účasti, náš člen František Hyksa v ohnišovské pobočce. Sám však je z pobočky v Ústí n. Orlicí. Tím větší dík si zaslouží. Jednoho takového školení jsem se tam zúčastnil. Byl jsem rád té náhodě při příležitosti valné hromady.

Také naše největší pobočka v Brně si dal letos do plánu provést na podzim jeden kurs.

Všechny kursy mají jedno společné, co by nám mnozí pedegogové asi záviděli. Přesto, že kursy jsou zcela dobrovolné, všude byla pilná docházka a soustředěný zájem posluchačů. V důsledku toho přednášející poskytovali posluchačům vše co mohli, takže závěr kursu vždy končil spokojeností na obou stranách.

R. Melichar

POBOČKA ÚSTÍ NAD ORLICÍ

Z činnosti pobočky Ústí n. Orlicí za II. pololetí 1978

V druhém pololetí roku 1978 byla naší pobočkou uspořádána řad akcí. Zejména přednášková činnost byla bohatá, ale měli jsme i některé neúspěchy. Přesto lze říci, že činnost pobočky se dostává dopředu.

Koncem května (24. 5. 1978) se členové pobočky zúčastnili spolu s pobočkami z Olomouce, Ostravy a Ohnišova společného zájezdu a schůzky v Olomouci. Mimo prohlídky zvonařské dílny v Brodku u Přerova si účastníci setkání prohlédli památky města a fondy Státního oblastního archivu v Olomouci. Schůzka byla velmi užitečná a je jen škoda, že se podobné schůzky nekonají častěji. V červnu se konala schůzka výboru pobočky (6. 6. 1978), kde bylo projednáno zejména zapojení pobočky do činnosti JZK ROH v Ústí n. Orlicí. Výborová schůzka se dále zabývala přípravou členské schůzky, uspořádáním zájezdu za památkami Žamberecka a Lanškrounska (zájezd se dosud pro různé potíže neuskutečnil), nevyřízení některých našich dopisů adresovaných ústředí GHSP a některými dalšími otázkami. Členská schůze se konala dne 24. 6. Po projednání členských záležitostí (zájezd na Žamberecko a Lanškrounko, plnění úkolů stanovených v plánu činnosti) následoval hlavní referát s. Křivohlávka s názvem „Vymezení oblasti Lanškrounska", ke kterému se rozvinula živá beseda. Po ní s. Šilar přečetl za nepřítomného s. Voláka jeho příspěvky „O pranýřích" a „O úřadě rychtářském".

Další schůze (výborová) se konala až po prázdninách dne 2. 9. 1978. Opět bylo projednáváno napojení pobočky na JZK v Ústí nad Orlicí a příprava členské schůze. Schůzky výboru se zúčastnil i s. Šprync, ředitel JZK, který naše návrhy na zapojení do jejich činnosti doplnil dalšími náměty. Projednáváno bylo také i plnění úkolů z plánu činnosti pobočky. Na konci schůzky seznámil předseda s. Šilar přítomné s obsahem dopisu zaslaného ústředí GHSP.

Dne 30. 9. 1978 se pak konala členská schůze za přítomnosti 22. členů a hostů. Po projednání členských záležitostí (zpráva o jednání směřujícím k napojení pobočky na JZK v Ústí nad Orlicí, čímž získáme místnost pro naše schůzky, návrh na vybírání 10,- Kčs ročně na náklady spojené s vydáváním členského Zpravodaje) následovala přednáška s. Křivo-

hlávka na téma „Dvě výročí české státnosti". Byla věnována 700-letému výročí smrti Přemysla Otakara II. a 600-letému výročí smrti císaře Karla IV. Po přednášce se rozvinula beseda, při které někteří přítomní doplnili přednášku dalšími zajímavostmi k oběma jubilejím. Schválena byla i gratulace k 90. výročí řídícího učitele v. v. Vincence Vašíčka, historika Čermné, Bystřece a Lanškrounska. Dále bylo připomenuto i 200-leté výročí zavedení brambor v Čechách.

V říjnu (15. 10. 1978) byla uspořádána společná vycházka na tvrziště Orlík u Brandýsa n. Orlicí, spojená s prohlídkou pamětní síně J. A. Komenského. Vycházky se zúčastnilo 17 osob. S historií tvrziště nás seznámil s. PhDr. František Musil. Všichni se zájmem vyslechli jeho zajímavý výklad o historii místa. Po prohlídce pamětní sítě J. A. Komenského část členů odešla na vlak a ostatní si ještě prohlédli zříceniny hradu Brandýsa a bratrské památky ve městě.

V následujícím měsíci (25. 11. 1978) byla opět konána v Ústí nad Orlicí členská schůze za přítomnosti 17 osob. Po projednání členských záležitostí (informace o nových regionálních publikacích, informace o výstavě k 10. výročí GHSP, informace o možnosti získat zdarma duplicitní publikace z okresního archivu, odpověď na náš dopis ústředí GHSP), následovala přednáška s. Hyksy. K 60. výročí vyhlášení samostatnosti ČSR a o průběhu událostí roku 1918 na Vysokomýtsku. Doplněna byla při besedě líčením událostí z října a listopadu 1918 v Lanškrouně.

V měsíci prosinci se uskutečnily dvě akce. První z nich byla další pracovní schůzka členů z Lanškrounska uspořádána v historické budově lanškrounské radnice dne 16. 12. 1978. Byla zde přednesena přednáška s. Šilara o průběhu událostí října a listopadu 1918 na Lanškrounsku a o pokusu místních Němců zřídit zde provincii „Deutschböhmen". Při besedě, která ho po přednášce následovala, bylo vzpomenuto i tragických událostí před 40 lety, kdy řada českých obcí na Lanškrounsku byla na základě mnichovského diktátu připojena k Německu. Besedovalo se i o různých genealogických problémech. Poslední akcí pobočky v roce 1978 byla výborová schůze, uspořádaná 27. 12. 1978 v Ústí nad Orlicí. Na schůzi s. předseda podal informaci o schůzce zástupců poboček s pražským ústředím. Dále byla projednávána příprava výroční členské schůze pobočky.

POBOČKA BRNO

Zájezdy brněnské pobočky GHS

V brněnské pobočce GHS se stalo zvykem, že dálkové členské zájezdy, konané autokarem dvakrát za rok, jsou vždycky zaměřovány na poznání takových památkářských oblastí, které jednak jsou u nás méně známy a jednak jsou v nich objekty, jejichž neutěšený nebo i havarijní stav hrozí dalším upadáním. Chceme prostě poznávat nejen špičkově udržované hrady a zámky, nejen dokonale zajištěné a chráněné zříceniny, ale také památky, na kterých již povážlivě hlodají vichřice, sněhy a deště.

Tyto naše zájezdové zásady se postupně zdokonalují, a to tím, že účastníci zájezdu nejen mají všude na navštívených místech k dispozici předem objednané průvodce, ale mají i v našich vlastních účastnických řadách několik dobrých znalců. Tato naše interní informační služba je praktikována jednak předem přichystaným a jako brožura cyklostylovaným cestovním programem, jednak potom přímo i ústními výklady v autobuse nebo večer při společném shromáždění účastníků u večeře.

Zpráva o zájezdu GHS Brno ve dnech 18. - 20. 5. 1979

Zájezd směřoval do Podkrušnohoří od Duchcova po Kadaň a trval půl třetího dne od pátku 18. května 1979 do neděle 20. května 1979. Zúčastnilo se ho 40 osob. Rozjezdovým ohniskem k denním okružním výpravám a návratům bylo město Most.

Z Brna se jelo na Velké Meziříčí, Jihlavu, Havlíčkův Brod a Čáslav a dále směrem na Čelákovice a Kostelec nad Labem až do Lobkovic. Tam byly naším cílem objekty vázané na osobnost Františka Palackého, tj. zámek a jak jeho hrob na rodinném hřbitůvku s kaplí v lobkovické obci. Zámek zapůsobil trudným dojmem; ale v obci Lobkovicích jsme byli informováni, že nedaleké závody v Neratovicích se zavázaly zrestaurovat zámeček během několika let a vytvořit z něho obecní kulturní středisko.

Z Lobkovic pak vedla naše cesta přes Mělník do Mostu, kde budila náš zájem srovnávací prohlídka městského areálu, větším dílem zbouraného a na jiných místech již zase budovaného jako nejmodernější stavby obytných věžových domů; největší

pozornost se ovšem soustřeďovala na pozdně gotický děkanský chrám, jenž byl nedávno přestěhován světově unikátní metodou ze svého původního stanoviště na jiné místo, - jenže chrám byl pouze přemístěn, uvnitř úplně vyprázdněný a má být do původního stavu i s celou vnější i vnitřní výzdobou uveden až v budoucnu.

Druhého zájezdového dne v sobotu 19. května 1979 byl prvním naším cílem Duchcov a v něm proslulý Valdštejnský zá mek se speciálními expozicemi. Z nich nejvíce upoutávaly dvě: deset pokojů jak názorná postupná historie nábytkového umění odedávna až po časy napoleonské, a potom tři zajímavé pokojíčky s památkami a upomínkami na pověstného italského dobrodruha a meoáristu Giacoma Casanovu z let 1785 - 1798. Nesmírně zajímavé a i pro znalce ve mnohém docela objevné byly odborné výklady, které nám podávala zámecká průvodkyně. Pět přízemních sálů s exponáty z dějin severočeského dělnického hnutí a hornictví jsme pak už sami prohlíželi bez průvodce, neboť vystavená dokumentace, většinou fotografická nebo archivní a jen menší měrou muzeální, mluví již sama za sebe dostatečně. Po Duchcově byl druhým naším cílem Osek a v něm jedna z nejstarších našich klášterních architektur, cisterciánský klášter, založený již roku 1199 a zbarokizovaný v první čtvrtině 18. století.

Poté jsme jeli mimo neblaze známý Červený Hrádek na rozsáhlé zříceniny hradu Hasištejna, sídlo slavného česko-latinského humanisty Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic. Čtvrtým naším cílem byl zámek v Klášterci nad Ohří, kde Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze umístilo jedinečné exponáty českého porcelánu i s ukázkami porcelánové výroby asijské a se vzorky delftské a německé fajánse imitující pravý porceáln. Středem přitom ovšem zůstávají porcelánové výrobky míšeňské a vídeňské od roku 1710 a české od roku 1792 a dále až do naší doby. Dalším cílem byla městská památková rezerva Kadaň se zachovalými zbytky pozdně gotického opevnění a s domy ze středověku a z baroka. Kadaň bývala sídlem středověkého českého spisovatele a cestovatele pana Jana Hasištejnského z Lobkovic - a kadaňské okolí byl hned od květnového osvobození r. 1945 žurnalistickou pozorovatelnu a pracovištěm Václava Řezáče, z jehož zážitků vznikl pak roku 1951 román Nástup. V neděli 20. května jsme ráno vyjeli přes Litoměřice do Ploskovic, známých příběhem Dalibora z Kozojed. Při prohlídce zámku jsme s obdivem sledovali vybavení interiérů, zejména výtvory českého malíře a dekoratéra Josefa Navrátila,

a kromě toho i zámeckou obrazárnu, soustřeďující počátky české krajinomalby od Antonína Mánesa až po Julia Mařáka.

Z Ploskovic pak vedla naše cesta dále přes Mělník do Staré Boleslavi na oběd a po něm k prohlídkám historických svatováclavských objektů i rekatolizačního poutního kostela mariánského. Nás tu ovšem poutala jen historická a architektonická stránka těchto staveb.

Na nedělní odpoledne nám pak zbývala krátká zajížďka do přilehlého Brandýsa nad Labem, kde jen malou procházkou jsme obhlédli aspoň nádvoří známého zámku a maličké místní muzeum v parku, načež jsme zajeli na zříceniny gotického hradu Jenštejna, spjatého s proslulým pražským arcibiskupem Janem z Jenštejna. Jemu, jeho osobnosti i jeho sporům s královským dvorem Václava IV. byly věnovány v rozpravě přímo na zříceninách poslední instrukční výklady toho dne.

Organizaci i veškerou přípravu velmi zkušeně řídil osvědčený místopředseda brněnské pobočky GHS dr. Jiří Plichta.

Vycházka GHS pobočky do Střílek

Na 9. června 1979 připravil výbor brněnské pobočky pro své členy a příznivce vlastivědnou vycházku do Střílek.

Vycházku vedl PhDr. Jiří Plichta - účast 15 osob. Podal obšírný výklad, který doplnil střílecký rodák, náš člen A. Štafa.

Střílky jsou položeny v malebném plastickém svahu Chřibů. Kdysi městys, dnes obec s asi 1 200 obyvateli, měly trhy již od r. 1358.

Nejstarší pomátkou Střílek je ranně gotický hrad, založený r. 1261 Smilem z Obřan, na vysokém ostrohu. Patřil původně i s okolní krajinou českým králům, později markrabatům moravským. Jan Lucemburský dal Střílky a blízké Koryčany roku 1321 do zástavy Jindřichovi z Lipé, r. 1542 hrad je již pustý.

Další památkou je zámek, mající znak Herberštejnů - původní založení renesanční, úpravy barokní. Dnes plní sociální funkci: je přechodným domovem mládeže z rozvrácených rodin. Na nádvoří je kašna Neptunova se znakem Petřvaldů.

Interiér barokního kostela Nanebevzetí Panny Marie z roku 1770, má dva umělecky cenné oltářní obrazy I. J. Raaba, pozoruhodnou křtitelnici a kazatelnu.

Unikátní památkou Střílek je barokní hřbitov, čtvercového půdorysu o ploše asi 1900 m^2, nadvýšený nad okolní svažitý terén 3 až 11 m. Kamenná zeď obepínající hřbitov má ve svém

parapetním vrcholení komponované sokly pro sochy, jejichž tvůrce Gottfried Frič, je markantně odlišil měřítkem oproti původnímu záměru architektonicko-sochařské kompozice díla. Hřbitov byl vybudován v letech 1730 - 1743 majitelem střílecké, buchlovského a tovačovského panství - Antonínem Amandem Petřvaldským.

PhDr. Plichta podal popis jednotlivých soch a zabýval se jejich tématikou. Byly také objasňovány architektonické vztahy hřbitovní kaple k architektuře obvodové zdi; také jsme si ověřili v KSSPPOP v Brně, že jejich pracovníci snímali kopie 4 váz (nebe, peklo, smrt a poslední soud), které jako unikátní díla obohatí expozici baroka milonického zámku.

Vycházka GHS pobočky v Brně dne 23. června 1979. Josefovské údolí.

Vycházka, kteřé se zúčastnilo 9 členů pobočky, byla zaměřena do střední části Moravského krasu za poznáním historických a civilizačních procesů v krajině.

V úvodu se účastníci seznámili s historií a vývojem města Adamova včetně jeho zámku. Poté shlédli skvost řezbářského umění (kolem r. 1515) „Světelný oltář", jehož největší dochovaná část je umístěna v místním kostele (z r. 1857). Po výkladu místního správce byla nastoupena pouť na naučnou stezku vybudovanou školním lesním podnikem Křtiny ve spolupráci s VŠZ lesnickou fakultou v Brně za účasti Okresního muzea v Blansku, Moravského muzea v Brně, Technického muzea v Brně a ZK Adamovských strojíren n. p. v Adamově.

Trasa stezky si všímá nejen lokalit přírodních jako jsou různé typy lesa v návaznosti na geologické položí a expozici, krasové útvary, botanické zajímavosti a výhledy do krajiny, nýbrž seznamuje nás i s historií krajiny, s jejím postupným zpřístupněním a hospodářským zvládnutím souvisejícím s využitím dřevní suroviny, železné rudy a vodní energie.

Hluboký dojem zanechala v účastnících jeskyně „Býčí skála" s pohřbem halštatského velmože a související s tragédií jeho souputnic do záhrobí. (Cca 500 let před n. l.)

Po „prozkoumání" vývěrů potoka se účastníci vydali romantickým údolím k Adamovu. Cestou obdivovali technický důmysl předků, kteří zde vybudovali v 18. století vysoké dřevouhelné pece na výrobu surového železa z místních zdrojů.

Celý areál přestavěný v roce 1847 je dnes rekonstruován a prohlášen státní technickou rezervací ČSSR.

NAŠE ROVY

† Ludmila Huberová

Ludmila Huberová se narodila v Praze 16. března 1919. Absolvovala reálné gymnásium a 4 semestry Karlovy Univerzity v Praze.

Byla dlouholetou členkou naší společnosti a čtyři roky byla členkou správního výboru. Měla značné vědomosti, zvláště kulturně historické. Dobře znala dějiny umění a historii vůbec. Léta pracovala jako úřednice. V poslední době působila s velkým úspěchem jako průvodce německy mluvících cizinců. Život však neměla nijak lehký.

Byla to bystrá, pohotová a iniciativní žena. O práci naší společnosti měla zájem a ráda se mezi námi pohybovala. Byla nám vydatnou spolupracovnicí, na kterou bylo spolehnutí. Na rok 1979 se Ludmila Huberová přihlásila do kursů genealogů, ale pro nemoc již nenastoupila. Asi na sklonku roku 1978 onemocnila a onemocnění se nezdálo být vážné. Roku 1979 se Ludmila Huberová podrobila operaci nádoru. Operace byla náročná, ale zdála se být úspěšná. Po nějaké době Ludmila Huberová začala chodit i do výborových schůzí. Byla zvolena i do nového správního výboru.

Nikdo si nepomyslil, ani ona, že náhle a nečekaně ji uprostřed léta sklátí smrt.

GHSP v ní ztratila ochotnou a obětavou spolupracovnici a česká genealogie spolehlivého stoupence.

Čest její památce.

Rudolf Melichar

REVIZNÍ ZPRÁVA

Práce výboru v uplynulém roce byla poznamenána nezodpovědným jednáním tří členů společnosti, které podkopalo základy samé existence společnosti.

Významné 10-leté trvání společnosti, jejíž kulturní přínos byl dokumentován uspořádanou výstavkou rodopisných, regionálních a heraldických prací členů se stalo bohužel i semenem sváru v novém výboru. Poněvadž pro archív společnosti bylo zapotřebí pořídit několik dokumentárních snímků ze zahájení výstavy a ze slavnostní valné hromady, byl pověřen člen výboru p. Madar, aby domluvil pořízení snímků za úplatu s p. Císařem. Přitom nebyl stanoven ani počet snímků, ani finanční limit a zmíněný fotograf pak na přání některých vystavovatelů fotografoval značný počet snímků, a to

34 technických fotografií výstavy za . .	1.530, -	Kčs
a 15 reportážních fotografií z valné hromady za	300, -	Kčs,
vše s jednou kopií (po 7,50 a 0,50), tj. 49 kopií za	392, -	Kčs,
takže celkové náklady si fotograf vyúčtoval .	2.222, -	Kčs.

Ceny snímků byly sice stanoveny podle příslušných ceníků, ale otázkou je, proč si fotograf v této ceníkové částce účtoval vlastně i v ceníku kalkulovanou podnikovou režii, která běžně činí 20 - 40 % stanovených cen.

Předseda revizní komise sice označil schválení výplaty fotografovi výborem za unáhlené, ale po stránce formální po schválení výborem nelze proti výplatě nic namítat. Tehdejší člen výboru p. Kovařík však nazval ty, kteří pro výplatu této částky hlasovali konglomerátem Dr. Honce a činnost celého výboru za ilegální a „rozhodl" se „pracovat pro renezaci GHS" formou nepodložené stížnosti, která pak způsobila a působí nezměrné ztráty a tím i hospodářské potíže společnosti.

Na dobrovolných příspěvcích bylo na výstavě vybráno	1.267,80	Kčs
a náklady výstavy včetně nájmu místnosti pro výstavu (Kčs 800, -) byly jen	1.359,50	Kčs
skončila tedy vlastní výstava jen nepatrným deficitem	91,80	Kčs

Stížnost Václava Kovaříka, jako člena výboru, měla za následek, že přípravu tisku časopisu nelze provádět dosavadní

formou dohod a tisk ofsetem z kovolistů, ale sazbou, což ovlivňuje jednak včasné vytisknutí časopisu, jednak náklady na časopis. Zatím co dřívější formou dodáváním tiskárně fotoprintů a tiskem z kovolistů byly náklady na jednu stránku cca Kčs 132,-, jsou nyní náklady na 1 stránku časopisu při stejném nákladu 1.400 kusů cca 207,- Kčs. Při prvém čísle z roku 1979 o 48 stranách činily tyto vícenáklady Kčs 3.600.-.

Při kontrole účetních dokladů bylo zjištěno, že vyúčtování tématických zájezdů zájezdovým referentem p. Kabourkem je nedostatečné.

I. zájezd skončil finančním přebytkem . .		Kčs 1.400,-
II. zájezd skončil finančním přebytkem . .		Kčs 839,-
III. zájezd skončil finančním deficitem .	(-)	Kčs 1.150,-
IV. zájezd skončil finančním přebytkem . .		Kčs 490,-
Celkový přebytek ze zájezdů		Kčs 1.539,-

Z rozboru vysvítá, že nelze pořádat tématické zájezdy nákladné (dvoudenní), neboť jak loni, tak i letos skončily značným deficitem (loni 1.588,-, letos 1.130 Kčs). Vážným nedostatkem je, že p. Kabourek přes několikerou výzvu nepředložil podrobné vyúčtování jednotlivých zájezdů: počet účastníků, vybrané částky od účastníků a hotově placené náklady při zájezdech. Na tuto závažnou okolnost výbor zvlášť upozorňuji.

Z vyplacených odměn pí Nickmanové za nutné písařské a jiné práce pro společnost v částce Kčs 1.500,- byla zaplacena daň Kčs 168,- z prostředků společnosti. Poněvadž revizní komisi není známa výše stanovené odměny správním výborem, upozorňuje na tuto okolnost.

V práci pokladníka společnosti, který svou práci koná bez jakékoliv náhrady nebyly zjištěny žádné závady. Hospodářská situace společnosti je vyvážená jen dík tomu, že na výzvu výboru zaplatili členové již v prosinci Kčs 10.632,- na příspěvky roku 1980. Z tohoto hlediska je třeba posuzovat i účetně vykázaný přebytek (Kčs 8.184,50) hospodaření roku 1979, který by jinak skončil deficitem Kčs 2.447,50.

Tato svízelná situace, při které bylo počátkem prosince 1979 nutno kontrahovat od některých členů výboru půjčku ve výši Kčs 3.500,-, koncem prosince již opět vrácenou, byla zaviněna tím, že v listopadu došla faktura za tisk (Glosáře" od Dr. Elznice Kčs 24.492,- kterou bylo třeba zaplatit ale v důsledku stížnosti bývalého člena výboru p. Kovaříka, byla distri-

buce publikací dopisem Odboru vnitřních věcí NV hl. města Prahy z 30. 8. 1979 až na další pozastavena a tak celý náklad této publikace, na níž bylo vynaloženo loni . Kčs 1.280, -
a letos . . . . . Kčs 24.492, -

celkem . . . . . Kčs 25.772, -
leží na skladě.

Vzhledem k tomu, že finanční agenda byla pokladníkem vzorně vedena, není se strany revizní komise námitek, aby mu bylo uděleno absolutorium.

V Praze dne 22. března 1980.

Procházka Lad.

Účetní rozvaha za kalendářní rok 1979:

	Pokladna Kčs	Spořitelna Kčs	Celkem Kčs
Zůstatek k 1. 1. 1979	- , -	4.102,48	4.102,48
Příjmy: leden - prosinec 1979	24.977,10	95.288,90	120.266, -
	24.977,10	99.391,38	124.368,48
Vydání: leden - prosinec 1979	24.706,80	87.374.70	112.081,50
Stav k 31. 12. 1979	270,30	12.016,68	12.286,98

Přehled příjmů a vydání za rok 1979:

			Příjmy Kčs	Vydání Kčs
Zápisné nových členů (168)		840, -		
Členské příspěvky:				
za rok 1979	Kčs	45.630,20		
na rok 1980	Kčs	10.632, -	57.102,20	
Příprava a tisk časopisu	Kčs	25.588, -		
Poštovné časopisu	Kčs	2.404,40		27.992,40
Dotisk časopisu			6.880,60	- , -
Tisk a prodej publikací			12.968,90	24.612, -
Poštovné publikací				494, -
Zájezdy			12.178, -	10.579, -
Odznaky			11.208,50	16.026, -
Výstava 10 let GHS			1.267,80	1.359,50

Genealogický kurs		3.135, -	220, -
Spolková místnost		-, -	3.981,20
Pobočky: příspěvky a cestovné		-, -	2.182,70
Nákup knih a publikací			405,20
Různé příjmy		325, -	
Ústřední režie:			
fotogr. výstavy 10 let GHS	2.222, -		
prac. odm. s. Nickmanové	1.668, -		
poštovné	1.555,40		
různá vydání	3.584,10		9.029,50
Průběžné položky:			
poskytnuté a vrác. půjčky	6.800, -		
výběry ze spořitelny	8.400, -	15.200, -	15.200, -
		120.266, -	112.081,50
Výsledný přebytek za rok 1979			8.184.50
		120.266, -	120.266, -

Revizoři účtů: Procházka Ladislav
Hataj Václav
Glaserová Marie

Pokladník: Širl František

V Praze dne 22. března 1980.

ZZ 87

Hanuš ze Stupic

1443-1455

ZZ 88

Blesenský z Hamru Kamenice

ZZ 89

Jiří Falkenhon z Glosku - 1622

ZZ 90

Falkenhonové z Glosku .

OD 1689

ZZ 91

Adam Pěnkovský z Bělobot

1610

ZZ 92

Bělský z Bělé

ZZ 93

Teuffel z Gundersdorfu

ZZ 94

Jan Hána z Vychynku

OD 4.5.1556.

ZZ 95

Mates F. Freiberger z Habrštorfu

OD 1553.

ZZ 96

Jan Bělohorský z Jestřebí

OD 8.7.1556.

ZZ 97

Čazar z Čazarova

OD 8.9.1570.

Z.Z. 98

Václav Skočovský z Kojkovic

OD 25.1.1561.

ZZ 99

Jindřich Věžník z Věžník

1590

ZZ 100

Věžníkové z Věžník

PANSKÝ STAV

ZZ 101

Ahrsbahn rytíř z Paventa

ZZ 102

Arnošt hrabě z Gelhornu

+ 1679

ZZ 103

z Schönkirchen

ZZ 104

Kryštof Vinarský z Křišova

1610

ZZ105

Hanuš Jordán z Jordánu

1493

ZZ 106

Bernart st. Rostek ze Bzí

1573

Z Z 107

Jan Herník z Herna

1589

ZZ108

Klimkovský z Klimkovic

Z Z 109

Pavel Čechvic z Pagovia

1673

Z Z 110

Lukavecký z Lukavic

16. A 17. ST.

ZZ111

Kryštof Knobloch z Varnsdorfu

1614

ZZ 112

Rumburk.

ZZ113

Jiřetín pod Jedlovou

ZZ 114

Chrastava.

Z Z 115

Hrádek nad Nisou.

ZZ 116

Krnov.

Karel svobodný pán Funkl
z Brníčka a Zahrešiu,

jakož i jeho přímé manželské potomstvo oná
vnění jsou užívati stavu svobodných pánů,
dále jmenovaných praedikátů, jakož

U knih: nejdříve se uvede jméno autora (bez titulu), název díla a rok vydání, případně strana, které se citace týká.

U časopisů: se uvede nejdříve jméno autora článku, název článku, název časopisu, ročník, případně číslo a strana, resp. strany, na kterých je článek vytištěn.

U věcných pramenů např. matrik, urbářů, gruntovních knih apod. se uvede nejdříve archiv, kde je materiál uložen, fond a číslo nebo označení, pod kterým lze materiál nalézt a bližší označení např. rok, pořadí, strana, svazek, folio apod.

Citace pramenů v jiné řeči než české se uvádí v původním znění. Při citacích z jazyků používajících jiných obeced než latinky se přepíše znění do latinky podle závazných směrnic. U názvů měst, u kterých je obvyklá česká podoba odlišná od původní, možno jí dát přednost před původním zněním.

U vzácnějších pramenů by mělo být vždy uvedeno, kde jsou uloženy a jsou-li přístupné a za jakých podmínek.

Prameny a poznámky se zásadně uvádějí na konci příspěvku. Odvolání na prameny a literaturu se číslují v textu od 1. do ..... se závorkou průběžně a očíslování citací na konci jím musí odpovídat.

Příspěvky nedoložené podklady, budou autorovi vráceny k doplnění.

C. Stylistická úprava rukopisů

Příspěvky musí být napsány psacím strojem s normálními typy písma, nikoli perličkovými na bílém kancelářském papíru formátu A 4 a to i v tom případě, jedná-li se o příspěvek kratší.

Text musí být psán pouze po jedné straně papíru ob řádek a každá stránka musí být průběžně číslována od 1.

Text je vzdálen od horního okraje papíru nejméně 25 mm a od spodního 15 mm, po stranách je nejmenší vzdálenost od levého kraje 35 mm a od pravého 10 mm.

Na jednom řádku smí být nejvýše 60 úderů, včetně mezer a stránka smí obsahovat nejvýše 30 řádek. Odstavce mají být odsazeny o 5 úderů.

Tabulky mohou být napsány jak psacím strojem jako je text, tak i strojem s perličkovým písmem nebo rukou na bílém papíru formátu A 4. Jedná-li se o tabulky menších rozměrů, mohou být umístěny v textu nebo sloučeny na jednu stránku formátu A 4.

Kresby a obrázky musí být nakresleny tuší na hladkém, lesklém papíru. Barevné reprodukce nelze při nynějším způsobu tisku použít. Hodlá-li autor obrázek nebo kresbu umístit do textu, musí pro ni vynechat v textu místo a označit zřetelně, o který obrázek nebo kresbu se jedná.

Má-li autor k dispozici přílohy jiných rozměrů než A 4, musí se o jejich použití k tisku předem dohodnout s technickým redaktorem ZPRAVODAJE.

Název či nadpis příspěvků musí být zdůrazněn podtržením případně prostrkávaným písmem. Pod názvem či nadpisem se uveden autor plným křestním jménem a příjmením, avšak bez titulů.

GHSP nemá možnost přepisovat zaslané rukopisy nebo tabulky a překreslovat vyobrazení a proto budou v budoucnu rukopisy, neodpovídající těmto pokynům vráceny autorovi.

Odpovídá: ČSN 88 0220 Úprava rukopisů pro sazbu.
ČSN 01 6910 Úprava písemností psaných strojem.
ČSN 01 0197 Bibliografické citace.

ZPRAVODAJ GHSP

Vydává pro vnitřní potřebu svých členů
Genealogická a heraldická společnost v Praze
150 00 Praha 5, Holečkova 7
Evidenční číslo ÚVTEI 79050
Odp. pracovník Ing. Genttner Viktor
Vychází čtyřikrát ročně
Bezplatný odběr vázán na zaplacení ročního členského příspěvku
Tisk Středočeské tiskárny, provoz 17, Praha